

İDARİ YARGI

3/A

2017 – 2018

(1. DÖNEM ÖZETİ)

HAZIRLAYAN : TURGAY MARAL

KAYNAK : YÖNETSEL YARGI KİTABI (Ş.GÖZÜBÜYÜK,2016)

DERS TAKİBİ NOTLARI

2016 BETA NOTLARI

ÖĞRETİM ÜYESİ: DOÇ.DR. M.AYHAN TEKİNSOY

HUKUK DEVLETİ ve YARGI DENETİMİ

Yönetimin hukuka uygunluğunu sağlamak için, çeşitli denetim yollarına başvurulmaktadır:

- İdari denetim
- Siyasal denetim
- Kamuoyu denetimi
- Yargı denetimi (en etkili olanıdır)

Yönetimin kendini hukuk kurallarına bağlı sayması, bu kuralların dışına çıktığında kendini bir yaptırım karşısında bulması, hukuk devleti anlayışının zorunlu bir unsurudur, aynı zamanda doğal bir sonucudur.

- Hukuk devleti deyimi, yönetilenlere hukuk güvenliği sağlayan devlet düzenini anlatır.
- Hukuk devletini, polis devletinden ayıran özellik, devlet etkinliklerinin belli kurallar içinde yürütülmesidir.
- Hukuk devletinde, devlet yalnız hukuk kuralları koyan değil, koyduğu hukuk kurallarına uyan bir varlıktır.

AYM kararlarında Hukuk devleti

Hukuk devleti: İnsan haklarına saygı gösteren ve bu hakları koruyucu, adil bir hukuk düzeni kuran ve bunu devam ettirmeye kendini zorunlu sayan ve bütün faaliyetlerinde hukuka ve anayasaya uyan devlettir.

Hukuk devleti: hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, anayasa ve hukukun üstün kuralları ile kendisini bağlı sayıp, yargı denetimine açık olan, yasaların üstünde, yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve anayasa bulunduğu bilincinden uzaklaştığında geçersiz kalacağını bilen devlettir.

Bunları sağlamak için de pozitif hukuk mekanizmasını kurmak ve işletmek yani devletin tüm organlarına, yargı denetimini uygulamak gerekir. Hukuk devletinin gerçekleştirilmesi için **yargısal denetim** yeterli değildir. **Ayrıca;**

- Temel haklar güvenliğine,
- Kuvvetler ayrılığına,
- Demokratik rejimin gerçekleştirilmesine,
- Yasaların genelliği ilkesinin sağlanmasına,
- Kazanılmış haklara saygı gösterilmesine,
- Devletin sorumluluğu ilkesinin benimsenmesine,
- Yargıların bağımsızlığına ve tarafsızlığına gerek vardır.

1982 AY yalnız yürütme ve yönetimin değil, yasamanın da yargı yolu ile denetimi ilkesini benimsemiş, hukukun ne olduğunu son söyleme yetkisini yargıya tanımıştır. **AY m. 138:** Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarını hiçbir surette değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez.

Kişisel hak ve özgürlüklerin yalnız ulusal düzeyde korunması her zaman yeterli olmayabilir. İç hukuk yolları tüketildikten sonra, bireysel başvuru yolu ile AİHM'ne başvurma, devlete karşı dava olanağı vardır.

Kimi ülkelerde yönetimin yargı yolu ile denetimi adli yargıya, kimi ülkelerde de idari yargıya verilmiştir.

Yargısal denetim ile yönetim tarafından haksızlığa uğrayan kimse, yargı yerlerine başvurarak, idari işlemin iptalini, kendisine yapılan haksızlığın giderilmesini isteyebilir.

Yönetimin yargı yolu ile denetiminin diğer denetim yollarına göre geç ve güç işlemesi, yönetimin işleyişini ve kamu hizmetlerinin yürütülüşünü aksatması yargı denetiminin sakıncalı yönlerindendir. Bu sakıncaların etkisini azaltmak için kişisel yarar ile kamu yararı arasında bir denge kurulması istenir.

YARGI DENETİMİNE UYGULANAN SİSTEMLER

İDARİ YARGININ BUGÜNKÜ DURUMU

Yönetim ile adli yargının birbirinden ayrılması, idari uyuşmazlıklar için ayrı bir yargı düzeninin kurulması, yalnız kuvvetler ayrımı ilkesinin doğurduğu bir sonuç değildir. Böyle bir yola gidilmesine, yönetim ile kişiler arasında çıkan uyuşmazlıklara uygulanacak hukuk kurallarının, kişiler arasında çıkan ve bunlara uygulanan hukuk kurallarından farklı olması neden olmuştur.

Günümüzde sosyal devlet anlayışı yönetimin görev alanını genişletmiş, birey ve yönetim arasındaki ilişkiler daha karmaşık olmuştur. İdari yargı her zamankinden daha çok gerekli hale gelmiştir.

İdare hukuku ve idari yargının özellikleri:

- İdare hukuku genç bir hukuk dalıdır.
- İdare hukuku tedvin edilmemiş bir hukuk dalıdır. Her konuda farklı düzenlemeler vardır.
- İdare hukuku içtihatlarla dayanan bir hukuk dalıdır. Bu alandaki **İçtihadı ilkeler:**
 - ✓ Yetki ve şekilde paralellik ilkesi (işlemi yapan makam, işlemi kaldırmaya ve değiştirmeye yetkilidir)
 - ✓ Fedakârlığın denkleştirilmesi ilkesi dâhil tüm idari sorumluluk kuramı içtihadı dayandır. İdari işlem kuramı, idari işlemin unsurları, idari yargı denetimi içtihadla geliştirilmiştir.
 - ✓ Kamu hizmeti teorisi
 - ✓ Kusura dayalı sorumluluk, hizmet kusuru
 - ✓ Risk ilkesi
- İdare hukukuna kamu yararı düşüncesi egemendir.
- Uyuşmazlıklar idari yargıda çözülür.
- İdarede kanunilik ilkesi vardır.
- İdari yargı, devletten kaynaklanan ve başka yerlerce denetlenmeyen her şeyi denetleyen yargı yeridir. İdari yargı, öncelikle idare olmak üzere devleti denetler ve idare hukukunu oluşturur.
- Hukuk devleti ilkesinin derinleştirilmesi, idari yargı denetimiyle mümkündür. Örneğin özel hayatın gizliliği anayasada yer alıyor, ama bunun pratikte korunması ancak idari yargı kararlarıyla mümkün olur.
- İdari yargı, muktedire, devlete bir şeyi yapamayacağını söyler, bu zor bir şeydir aslında. Polis devlette bile hazine teorisi vardı. Tazminat ödemek devletin en kolay kabul ettiği şeydir, ama devletin bir şeyi yapamayacağını yargı yerinin söylemesi hep rahatsız edici olmuştur.
- İdari yargı bir taraftan içerik itibarıyla bazı kavramlar oluşturur, bu yüzden daha geniş takdir hakkı kullanır. Örneğin AY, kamu hizmeti diyor, ama bunun ne olduğuna idari yargı yerleri karar veriyor. Örneğin sorumluluk konusunda idari yargının risk ilkesini geliştirmesi, bu mevzuatta olmayan biçimde alanı genişleten bir şeydir.

İdari Yargı Alanındaki Sistemler:

İdari yargının **Örgütlenişi**

1. Kuruluş yönünden a. Mahkeme tipi örgütlenme b. Danıştay tipi örgütlenme (Türkiye’de bu uygulanıyor)	• Mahkeme tipi örgütlenmede idari yargı görevi bağımsız mahkemelerce yerine getirilir ve ayrıca idari bir görevi yoktur. Sadece idarenin yargısal denetimi için özel görevli yargı yeridir. • Danıştay tipi örgütlenmede Danıştay’ın aslen idari görevleri vardır, yargısal görevler eklenmiştir.
2. Görev yönünden a. Dar görevli b. Geniş görevli	• Dar görevli sistemlerde yalnızca idari işlemin hukuka uygunluğu denetlenir, sadece iptal davasına bakılır. Tazminat davalarına ise adli yargıda bakılır. • Geniş görevli sistemlerde tüm uyuşmazlıklara idari yargıda bakılır. İptal davası, tam yargı davası, tazminat davası idari yargının görev alanındadır.

1. YARGI BİRLİĞİ SİSTEMİ

- Yargı bir bütün olarak örgütlenmiştir.
- Yargı hem bireyler arasında hem de birey ile yönetim arasında çıkan uyuşmazlıklara bakar.
- Bu sistem, uzmanlık mahkemelerinin ya da yargı görevleri de olan yönetsel kuruluşların bulunmasına engel değildir.
- Yargı birliğini, yargı düzeninin tepesinde yer alan yüksek mahkeme sağlar.
- Genelde Anglo – Amerikan ülkelerinde uygulanmaktadır.
- Hakkı ihlal edilenler adalet mahkemelerine başvurarak haksızlığın giderilmesini isteyebilirler.
- Yönetimin yargı yolu ile denetimi, adalet mahkemelerine verilmiştir, adli idare sistemi vardır.
- Bu sistemde yönetim ile birey aynı düzeyde tutulmakta ve aynı hukuk kuralları uygulanmaktadır.

2. İDARİ YARGI SİSTEMİ

- İdari yargı yönetimin etkinliklerinden doğan uyuşmazlıklara bakan, adli yargının dışında, kendine özgü kuralları ve yargılama yöntemleri olan ayrı bir yargı düzenidir.
- İdari yargı, idari rejim sisteminin belirgin unsurlarındandır.
- İdari yargı düzeninde, çeşitli yargı yerleri ve bunların üstünde Danıştay denilen bir yüksek yargı yeri bulunur.
- Yönetimin tüm davranışlarından doğan uyuşmazlıklar idari yargı yerlerinde karara bağlanmaz. Yönetimin adli yargı alanına giren etkinlikleri de vardır.
- Bu sistem, Kara Avrupa'sı ülkelerinde (ülkemiz dâhil) uygulanmaktadır.
- Yönetimin yargı yolu ile denetimi, ilke olarak, idari mahkemeler eliyle yapılmaktadır.
- İdari yargı, Fransa'da doğmuş ve gelişmiştir.

Adli İdare Sistemi nedir?

İdarenin, tıpkı özel kişiler gibi genel mahkemelerde yargılandığı bir sistemdir.

İdari Rejim nedir?

Kamu – özel hukuk ayrımının benimsendiği, idareye idare hukuku kurallarının uygulandığı ve bunun yargısal denetiminin de genel mahkemeler dışında özel olarak kurulan ve adına idari yargı denilen yargı koluna denetlendiği bir sistemdir. Adli yargı – idari yargı ayrımı benimsenmiştir.

FRANSA'DA İDARİ YARGININ DOĞUŞU

İdari yargının gelişimi, Fransız Devriminden sonra olmuştur. Eski rejim döneminde yargıçlar, ancak özel hukuk uyuşmazlıklarına ve ceza davalarına bakıyorlardı. Yönetim ve idari davalar adli yargının görev alanı dışında tutulmaya çalışılıyordu. Adli yargının yönetime karışmaması ilkesi açıkça belirtilmiştir, hatta suç sayılmıştır. Kişiler için, yönetimin yaptığı haksızlıklara karşı tek çıkar yol, kararı veren idari makama veya üst idari makama başvurmaktır. Şikâyet sistemi gelişince **bakan yargıç sistemi** ortaya çıkmıştır. Bu sistemde bakanlar, bir yargıç gibi kendilerine yapılan başvuruları karara bağlıyorlardı.

1799'da İdari Teşkilat Reformu yapılmıştır. Ülke illere, iller ilçelere ayrılıyor, merkezde Danıştay (Conseil d'etat) ve illerde de yönetim kurulları kuruluyordu. Bu dönemde Danıştay'a yargısal görevler verilmemiştir. Danıştay başvurular konusunda görüşünü Devlet Başkanına sunuyor, onaydan sonra Danıştay kararları uygulanıyordu (**tutuk adalet**).

Danıştay'ın bağımsız yargı yeri durumuna gelmesi 1872 tarihli yasa ile olmuştur. Devlet Başkanı onayına gerek kalmamıştır (**yetkili / devredilmiş adalet**). Şikâyetler bir idari şikâyet olmaktan bir yargısal başvuruya, bir **iptal** davasına (**yetki aşımı** davası, ultra vires doktrini) dönüşüyor. Danıştay (Conseil d'etat) bir yargı organı olunca şikâyetler de yargısal bir başvuruya dönüşmüştür.

İl yönetim kurulları 1953'te ilk derece idare mahkemelerine dönüşmüştür. 1987'de idari yargı alanında bir yenilik olarak istinaf mahkemeleri kurulmuştur, böylece üç dereceli yargı sistemine gelinmiştir.

AY Konseyi, idari yargının anayasal güvence altında olduğuna 1987'de karar veriyor.

İDARİ YARGININ TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Fransa etkisindedir.

1. Mutlakiyet Dönemi (1876 öncesi): İdari yargı alanında ilk adım 10 Mayıs 1868'de Şura-ı Devlet'in (Danıştay) kurulmasıdır. Danıştay'ın yargı görevi sınırlı idi ve tutuk adalet usulü uygulanıyordu. Danıştay'ın yargı kararları sadrazamın onayı ve padişahın iradesi ile yürürlüğe giriyordu.

1871'de Vilayet Nizamnamesi ile kurulan illerdeki İl İdare Kurullarına idari yargı yetkileri verilmiş, kararların herhangi bir onaya gerek kalmadan yürütüleceği öngörülmüştür. Ama her şeyin mükemmel olduğu, kurumsallaştığı, yargısal denetimin yapıldığını söyleyemeyiz.

2. Meşrutiyet Dönemi (1876–1908): 1876 AY ile devlet-birey uyumsuzluğunun genel mahkemelerde çözülmesi getirildi, ama uygulamada olmamıştır. Kuvvetler ayrılığı yokken bu düzenlemeler yargısal denetimi sağlayamamıştır. 1876 AY, idari yargı denemesine son vermiş olup Danıştay'ın idari yargı ile ilgili görevlerinde de azalma olmuştur. Danışta Başkanı, Nazır düzeyinde Bakanlar Kuruluna katılıyordu.

3. II. Meşrutiyet Dönemi (1908–1922): İdari yargı yönünden Danıştay'ın yapısında değişiklik olmamıştır, 1922 yılında saltanat ile birlikte Danıştay da kaldırılmıştır.

4. Cumhuriyet Dönemi (1923-bugün): 1924 AY mad. 51'de Şura-ı Devlet düzenlenmiştir, bu madde yargı bölümünde değil, idare bölümünde yer almaktadır. 1925'te Başbakanlığa bağlı olarak kurulmuş, 1927'de faaliyete başlamıştır. 1922-1927 arası Şura-ı Devlet faaliyette bulunmamıştır.

1961 AY'dan sonra 521 sayılı Danıştay Kanunu ile bu ismi almıştır. 1961 AY, Danıştay'a yargı bölümünde yer vermiş ve kanunların başka idari yargı mercilerine bırakmadığı konularda ilk derece ve genel olarak üst derece idare mahkemesi olarak tanımlamıştır. İdari davaları görmek ve çözmek, ayrıca bir takım idari görevleri yerine getirmekle görevlendirilmiştir.

1982 AY mad. 155'te yargı bölümünde Danıştay'ı düzenlemiş ve hem idari hem de yargısal görevleri yerine getiren bir organ olarak öngörülmüştür.

1982 AY mad. 155: Danıştay, idari mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Davaları görmek, kanun tasarıları ve imtiyaz sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunda gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Üyelerinin ¾'ü birinci sınıf idari yargı hâkim ve savcıları ile bu meslekten sayılanlar arasından HSK, ¼'ü nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından CB tarafından seçilir.

1961 AY, Danıştay'ın altında ilk derecede idari yargı yerlerinin kurulmasına imkân tanıyan bir düzenleme içeriyor. İl İdare Kurullarının, Vergi Komisyonlarının idari uyuşmazlık çözme yetkisi var, fakat bu kurumlar mahkeme niteliğinde değildir.

İl (İlçe) İdare Kurulları: İl İdaresi Kanunu mad. 57-63 arası düzenlenmiştir. 62. maddede iptal davalarına birinci derecede bakacakları düzenlenmiştir. İptal davası, menfaati ihlal edilenler tarafından kararın tebliğinden itibaren 91 gün içinde açılmalıdır. Kurulun verdiği kararı davacı beğenmezse, Danıştay'a başvuru imkânı var.

İtiraz ve Temyiz Komisyonları: Vergi uyuşmazlıklarında (gümrük vergisi hariç) itiraz komisyonları birinci derecede, temyiz komisyonları da ikinci derecede görev yapıyor. Bu kararlara karşı Danıştay'a başvuru imkânı var.

Hakem Heyeti: Gümrük vergisi uyuşmazlığına bakıyor. Kararlara karşı Danıştay'a başvuru imkânı var.

3. HAFTA 02. 10. 2017

1982'de idari yargı reformu yapılıyor. **Danıştay** üst derece yargı yeri, **bölge idare mahkemeleri, vergi ve idare mahkemeleri** kuruluyor. İki dereceli sistem benimseniyor. Danıştay temyiz mercii, ilk derecede vergi ve idare mahkemeleri yer alıyor. Bölge idare mahkemeleri dava açılan yerler değil, sadece mahkemeler arasındaki uyuşmazlıklara bakmakla görevlidir.

1982 reformu ile İl İdare Kurulları, Vergi Komisyonlarının idari uyuşmazlık çözme yetkisine son veriliyor. 1982'de **üç temel yasa** çıkarılmıştır.

- **2575** sayılı Danıştay Kanunu,
- **2576** sayılı Bölge İdare Mah.leri, İdare Mah.leri ve Vergi Mah.leri Hakkında Kanun ve
- **2577** sayılı İdari, Yargılama Usulü Kanunu çıkmıştır.

1971 AY değişiklikleri ile AYİM oluşturuluyor. 1982 AY'da da bu kurum vardır, günümüzde kaldırılmıştır.

Danıştay, 17 daireden oluşmaktaydı, 2016 değişikliği ile 9 dava ve 1 idari olmak üzere 10 daireden oluşuyor. Şu an daire sayısı 15'tir, 10 daireye düşürülmesi zamana (3 yıl içinde) yayılmıştır.

İdari Yargı Sistemimizin Özellikleri

- İdari yargı sistemimiz **dayanağını anayasadan** alır.
- İdari yargı sistemimiz **Danıştay biçiminde** örgütlenmiştir.
- İdari yargı sistemimizde **genel görev ilkesi** uygulanır. Yönetimin idare hukukundan doğan eylem ve işlemlerine karşı idaride yargıda dava açılır. Bunun için açık yasa hükmü gerekmez. İdari işlemlere karşı adli dava açılabilmesi için açık yasa hükmüne gerek vardır.
- İdari yargının **görev alanı geniş** tutulmuştur. İdari yargıda iptal ve tam yargı davası açılabilir.
- İdari yargı alanındaki **ilk derece** idari yargı yetkileri, **mahkeme niteliği olan** kuruluşlardır. İlk derece mahkemesi olan İdare Mahkemeleri genel görevli mahkemelerdir.
- İdari yargı alanında tek **yüksek mahkeme (Danıştay)** vardır. **Özel görevli** yüksek mahkemedir.

İDARİ YARGI ALANINDA DAVA TÜRLERİ (İYUK mad. 2):

İdari davalar: Yönetimin idare hukukuna dayanarak yaptığı eylem ve işlemlerinden doğan davalardır. Yönetimin özel hukuk alanındaki etkinliklerinden doğan davalar ile idare hukukundan doğmakla birlikte kanunda adli yargının görevi içinde sayılan davalar idari dava deyiminin dışında kalırlar.

<u>İdari davalar:</u>	<u>İdari yargının yetkileri:</u>
• İptal davası • Tam yargı davası • <i>Yorum davası (1982 AY ile kaldırılmıştır)</i> • <i>Temyiz davası (temyiz yoluna dönüşmüştür)</i>	İptal yetkisi: İdari işlemin hukuka uygunluğu (yetki, şekil, sebep, konu ve amaç yönlerinden) denetlenir, geçmişe etkilidir, gerçek koruma sağlar, bu yetki iptal davası ile kullanılır. Tam yargı yetkisi: Hakkı ihlal edilenler tarafından açılan davalar ve idari sözleşmelerden doğan davalarda bu yetki kullanılır. Uygulamada tazminat davası olarak görülmektedir. Geçici koruma tedbirleri alma yetkisi: Türkiye’de yalnızca yürütmenin durdurulması şeklinde vardır. Kendi başına bir dava şekli değildir, iptal davası ile birlikte talep edilir. Bir işlemin iptali talep edildiğinde İYUK m. 27’ye göre iki koşul gerçekleşmelidir ve bu iki koşulun nasıl gerçekleştiği kararda gösterilmesi gerekir: Telafisi güç zarar doğması İşlemin açıkça hukuka aykırı olması Bu üç yetki idare yargıcının kullandığı yetkilerdir. Ancak sınırlama vardır: İdareye talimat verilemez. İdarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde karar verilemez.

4. HAFTA 09. 10. 2017

YARGI DENETİMİNİN SINIRI: HUKUKA UYGUNLUK ve YERİNDELİK DENETİMİ

İYUK – 2 ve **AY – 125/4’e** göre; **yargı yetkisi**, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, **hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz**. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya **takdir yetkisini kaldıracak biçimde yargı kararı verilemez**.

- İdari yargı, hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır, yerindelik denetimi yapılamaz.
- İdari yargı, idari eylem ve işlem niteliğinde karar veremez.
- İdari yargı, takdir yetkisini kaldıracak biçimde karar veremez.

Yargı yerlerinin hukuka uygunluk denetimi yanında, **yerindelik denetiminde bulunması**;

- Yargının yönetime karışması,
- Politikasını saptaması,
- Kamuoyuna karşı sorumluluğu bulunmayan yargıcın, yönetimin yerini alması demektir.

Yargının görevi, hukuka aykırı idari işlemi iptal etmek ya da koşulları varsa idareyi tazminata mahkûm etmektir. Tersine bir uygulama, yargının yönetimin yerini alması anlamına gelir.

Yargının verdiği karar ile idarenin bir işlem yapmak zorunda olması durumunda; yargı idari eylem ve işlem niteliğinde karar vermiştir, denilemez. Bu durumlar yargı kararının doğal sonucudur.

Takdir yetkisi

Takdir yetkisi, idari işlemin sebep ve konu (işlemin esası) unsuruna ilişkindir. **İki yaklaşım** vardır:

- Takdir yetkisi yargısal denetime tabidir. Sebep unsuru yönünden denetimde; sebep hiç gösterilmemişse **hizmet gerekleri** ve **kamu yararına** uygun işlem tesisi etmek gerekir. Bu kavramlar yargı yerleri tarafından somutlaştırılır. Danıştay bu konuda (takdir yetkisinin denetiminde), **tek doğru görüşünü** (en uygun çözüm) benimsemiştir.

İdari yargı yeri, denetim yaparken idarenin o tek doğruyu bulup bulmadığını denetler. Çünkü takdir yetkisi, tek doğruyu, en uygun çözümü bulmak için verilmiştir. İdare takdir yetkisini kullandığında, tek doğruyu bulamamışsa hukuka aykırı davranmış demektir.

- Diğer yaklaşım; idarenin tek doğru yerine birden çok seçenek arasından **seçim yapma yetkisinin** olduğunu savunur. Seçeneklerden birini seçmesi hukuka uygun olacaktır.

1961 AY – 14'te, idarenin hiçbir eylem ve işlemi, hiçbir halde yargı mercilerinin denetimi dışında bırakılamaz, kuralı vardır (mutlaklık vurgulanmıştır).

1971 değişikliği ile bu kural, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır, şeklinde düzenlenmiştir (mutlaklık kaldırılmıştır). Bu düzenleme 1982 AY ile de benimsenmiştir.

Hukuka uygunluk denetimi

Hukuka uygunluk, yalnızca kanuna uygunluk değildir. Bir bütün olarak tüm mevzuata (hukuka uygunluk bloğu) uymaktır. Hukuka uygunluk bloğu derken başta anayasa olmak üzere tüm mevzuat, yargı kararları (AHİM kararları dâhil), hukukun genel ilkeleri kastedilmektedir.

Yerindelik denetimi

Bu konu adli yargıda, medeni usulde yoktur, idari yargıda olan bir durumdur.

Yargı yeri, hukuka uygunluk dışında, uyuşmazlığa ilişkin kişisel yargılarına dayanarak kanaat veriyorsa, yani kendi iradesi o işlemle ilgili nasıl oluşacaksa ve bunu esas alarak karar veriyorsa bu yerindelik denetimidir.

Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak oluşan vicdani kanaatin dışında, yargıç, kendi siyasal, kişisel ve ahlaki değerlerini işlemin uygun olup olmadığı açısından kullanıyorsa, yerindelik denetimi yapmış olur. Bir yargıç, hukuka uygunluk denetiminde bir aykırılık görmediği halde bir takım siyasi görüşlere göre iptal kararı verirse, yerindelik denetimi yapmış olur.

İdari yargıda hukuka uygunluk denetimi ile yerindelik denetimi arasındaki ayrım çok kolay bir ayrım değildir. Sonuç olarak; hukuka uygunluk denetimi ve yerindelik denetimi birbirinden bağımsız, iki farklı kavram değildir. İdare yargıcı nerede hukuka uygunluk denetimi bitiyor ve nerede yerindelik denetimi başlıyor, bunu bile tespit edemez.

Yerindelik denetimi çoğu zaman hukuka uygunluk denetiminin bir parçası gibidir. Özellikle amaç unsuru bakımından denetim yapılabilirse, yerindelik denetiminin hukuka uygunluk denetiminin bir parçası olduğunu söyleyebiliriz.

YARGI DENETİMİNİN KAPSAMI: YARGI KISINTISI ve YASAMA KISINTISI**YARGI KISINTISI**

Yargı yerlerinin getirdikleri kısıntıdır, **hükümet tasarrufları** veya **prensip kısıntısı** da denilir. Anglo – Amerikan ülkelerinde de devlet tasarrufu veya siyasi meseleler denilir.

İdari yargı yerlerinin bir takım işlemleri denetlemekten kaçınması anlamına gelir.

Bir işlemin **hükümet tasarrufu sayılabilmesi için**,

1. Yargı yeri, mevzuatta engelleyici hüküm olmamasına rağmen, **bir işlemi denetlemekten kaçınacak**,
2. Bu kaçınmayı, işin esasına hiç girmeden **davanın önkoşulları yönünden reddederek** yapacak,
3. Ayrıca bu ret, **hukuki gerekçelerle açıklanamıyor** olacak.

Hükümet tasarrufu teorisi, Fransa'da doğmuştur, hükümetin tepkisini çekmemek için geliştirilmiştir. 1800'lerin başında Conseil d'Etat, bir siyasi meseleye ilişkin olarak yapılan işlemleri denetlemekten kaçınmıştır. 1875'te bu içtihadını terk etmiştir. Ancak bugün **Fransa'da**, çok daraltılmasına rağmen hükümet tasarrufları **iki alanda** devam etmektedir.

- Hükümetin parlamento ile olan ilişkileri
- Hükümetin dış politika ile ilgili bazı alanları

Hükümet tasarrufu	}	Yargı işin esasına girmeyecek Yargı davayı önkoşullar gerekçesiyle reddedecek Ret hukuki gerekçelerle açıklanamayacak
--------------------------	---	--

Yargı işin esasına girerse, bu hükümet tasarrufu olmaz.

Türkiye'de **hükümet tasarrufu örnekleri:**

1. Mukabele bil misil (aynen karşılık) kararlar 2. İskân işleri ile ilgili kararlar 3. Vatandaşlık ile ilgili kararlar 4. Yabancıların sınır dışı edilmeleri ile ilgili kararlar	}	Günümüzde bu konularda yargısal denetim vardır.
---	---	---

Ülkemizde uzunca bir süre uygulandıktan sonra, 1961 AY ile kaldırılmıştır. Günümüzde bu teorinin varlığı kabul edilmemektedir. Ama hala yürütme organı ile ilgili bir takım işlemleri, idari işlem içerisinde görmemeye devam ettiğimiz için, bunların idari yargıda denetlenmesi mümkün değildir. Örneğin başbakanın bir bakanı görevden alıp değiştirmesi işlemi gibi işlemlerin denetlenmeyeceğini kabul ediyoruz.

Minimum denetim: Yargı yerlerinin yetki, şekil, usul kurallarına uyulup uyulmadığını denetleyip, işin esası olan sebep, konu unsurları açısından fazla irdelenmeden karar verdiği denetim şeklidir.

YASAMA KISINTISI

Yasama organınca konulan kısıntıdır, **yargı yolunu kapayan yasalar** veya **kanuni kısıntı** da denilir. Bir takım işlemlerin, yasama organı tarafından yargı dışına çıkartılmasıdır.

Fransız Danıştay, yasalarda yer alan “hiçbir yere başvurulamaz”, “aleyhine dava açılmaz” gibi kuralları, iptal davası açılmasına engel saymamaktadır.

- 1924 AY döneminde yargı yolunu kapayan yasalara geniş ölçüde yer verilmiştir.
- 1961 AY'da yargı yolunu kapayan yasalar hukuk devleti anlayışına aykırıdır, anlayışı hâkimdir.
- 1982 AY'da yargı yolunu kapayan yasalara rastlanmaktadır, örneğin CB'nin tek başına yaptığı işlemler (AY – 125), HSYK kararlarının bir bölümü (AY – 159), YAŞ'nın bir takım kararları, memurlara verilen uyarma ve kınama cezaları (2011'de kaldırıldı) yargı denetiminin dışındadır.

Bir takım işlemlere karşı dava açma hakkı, AY'da hak arama özgürlüğü kapsamındadır, sadece idarenin denetimi meselesi değildir. Yargı yolunun kapatılması; hak arama özgürlüğünün kısıtlanması ve dava açma hakkının engellenmesidir.

Bu konular AY – 36 (hak arama hürriyeti) ve AY – 13 (temel hak ve hürriyetlerin kısıtlanması) maddelerinde düzenlenmiştir. 36. maddede özel bir sınırlama sebebi söylenmemiştir, yani bu maddeye dayanarak getirilebilecek bir kısıtlama yoktur. O zaman 13. maddeye bakarız. Dolayısıyla yargı yolunun kapatılması kanunla yapılamaz, ancak anayasal dayanak ile yapılabilir.

1982 AY SONRASI İDARİ YARGI TEŞKİLATI

▪ Danıştay	→	Danıştayın görevinde yetki meselesi yoktur, çünkü zaten bir tanedir. İdari görevleri de vardır. Ayrıca, özel görevli ilk yargı yeridir.
▪ Bölge İdare Mahkemesi	→	Yalnız kamu görevlilerinin yargılanmalarına itiraz merciidir. Tek hâkimli nihai kararlara, yürütmenin durdurulmasına itirazlara bakar İstinaf sistemi gelince itirazlar, istinaf yoluyla inceleniyor.
▪ İdare Mahkemesi	}	Yer itibarıyla yetki konusu yetki kurallarına göre belirlenir.
▪ Vergi Mahkemesi		

İDARİ YARGI KURULUŞLARI

1868'de kurulan Danıştay, hem bir yüksek mahkeme, hem de danışma ve inceleme organıdır. 2575 sayılı Danıştay Kanunu ile Danıştay, özel görevli bir ilk derece mahkemesi ve genel görevli bir temyiz yeri durumuna getirilmiş ve idari yargı bir bütün olarak yeniden örgütlenmiştir.

Danışma organı olarak;

- Yasa tasarıları hakkında görüş belirtir.
- Tüzük tasarılarını inceler.
- İmtiyaz sözleşme ve şartları hakkında düşüncesini (2 ay içinde) bildirir.
- CB ve Başbakanlık tarafından gönderilen işler hakkında görüşünü bildirir.

Yüksek mahkeme olarak;

- İlk derece idare ve vergi mahkemelerinin kararlarına yapılan ve Bölge İdare Mahkemesince giderilemeyen **temyiz** istemlerini karara bağlar.
- İlk derece mahkemesi olarak, görevli olduğu konularda iptal ve tam yargı davalarını karara bağlar.
- İdari yargı yerleri arasındaki görev ve yetki uyuşmazlıklarını çözümler.

2575 sayılı Danıştay Kanunu

1. Anayasa ile görevlendirilmiş Yüksek İdare Mahkemesi, danışma ve inceleme merciidir.
2. Bağımsızdır. Yönetimi ve temsili Başkana aittir. Hükümetle ilgili işler Başbakanlık aracılığıyla yürütülür.
3. Mensupları; Danıştay Başkan, Danıştay Başsavcısı, Başkan Vekili, daire başkanları ile üyelerdir.
4. Danıştay mensupları, yüksek mahkeme hâkimleri olarak AY ve kanunların teminatı altındadır.

5. Karar organları;

a. Daireler	f. İçtihatları Birleştirme Kurulu
b. Danıştay Genel Kurulu	g. Başkanlar Kurulu
c. İdari İşler Kurulu	h. Başkanlık Kurulu
d. İdari Dava Daireler Kurulu	ı. Yüksek Disiplin Kurulu
e. Vergi Dava Daireler Kurulu	i. Disiplin Kurulu

8. Danıştay üyelerinin nitelikleri; üyeler

İdari yargı hâkim ve savcılığı, bakanlık, müsteşarlık, müsteşar yardımcılığı, elçilik, valilik, generallik, amirallik, CB Genel sekreterliği, TBMM Genel sekreterliği, HSYK Genel sekreterliği, kamu kuruluşlarında genel müdürlük, öğrenim kurumlarında hukuk, iktisat, maliye, kamu yönetimi profesörlüğü, kamu kuruluşlarında baş hukuk müşavirliği, birinci hukuk müşavirliği, hukuk işleri müdürlüğü görevlerini yapanlar arasından seçilir.

İdari yargı hâkim ve savcılarının birinci sınıfa ayrıldıktan sonra en az 3 yıl başarı ile çalışmış olmaları ve ayrıca meslekte 17 yıl çalışmış olmaları şarttır.

İdari görevlerden seçileceklerin devlet hizmetinde 15 yıl çalışmış olmaları, birinci derece aylık almaya hak kazanmış olmaları şarttır.

13. Daireler;

Danıştay, 17 daireden oluşmaktaydı, 2016 değişikliği ile 9 dava ve 1 idari olmak üzere 10 daireden oluşuyor. Şu an daire sayısı 15'tir (14 + 1), 10 daireye düşürülmesi zamana (3 yıl içinde) yayılmıştır.

Her dairede bir başkan ve yeteri kadar üye, yeteri kadar tetkik hâkimi bulunur. Heyetler bir başkan ve dört üye katılımıyla toplanır, salt çoğunluk ile karar verirler.

19. Başkanlar Kurulu Başkan, Başsavcı, Başkan vekilleri ve daire başkanlarından oluşur.

19/A. Başkanlık Kurulu Başkan, altı asil (üç daire başkanı ve üç üye) ve dört (iki daire başkanı ve iki üye) yedek üyeden oluşur.

23, 24, 25 ve 26. Danıştay'ın görevleri (yukarıda açıklanmıştır)

27. Dairelerin görevleri

3-4-7-9. daireler vergi davası, 2-5-6-8-10. daireler idari dava daireleridir. 1. daire ise idari dairedir.

52A/2. Başkanlık Kurulunun görevleri

Başkanlık Kurulunun kararlarına karşı 7 gün içinde itiraz edilebilir.

61. Savcılarının görevleri

İlk derece mahkemesi sıfatıyla Danıştay'da görülen davalarda, esas hakkındaki düşüncelerini bir ay içinde gerekçeli ve yazılı olarak verirler.

62. Tetkik hâkimlerinin görevleri

Başkanın, daire ve kurul başkanlarının verdikleri işleri inceleyip gerekli açıklamaları yaparlar, görüşlerini sözlü ve yazılı olarak bildirirler, karar taslaklarını yazarlar.

2576 sayılı Bölge İdare Mahkemeleri, İdare Mahkemeleri ve Vergi Mahkemeleri Kanunu

3. Bölge İdare Mahkemelerinin Oluşumu

Başkanlık, Başkanlar Kurulu, daireler, adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur. Biri idari, diğeri vergi olmak üzere en az iki daire bulunur. Adalet Bakanlığının teklifi ile HSK tarafından dairelerin değiştirilebilir. Dairelerde bir başkan ve yeteri kadar üye bulunur.

3/A. Bölge İdare Mahkemelerinin Görevleri

- 1) İstinaf başvurularını karara bağlamak
- 2) İdare ve vergi mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını karara bağlamak
- 3) Diğer kanunlarla verilen görevleri yapmak

3/B. Başkanın Görevleri

- 1) Mahkemeyi temsil etmek
- 2) Dairelerden birine başkanlık etmek
- 3) Diğer kanunlarla verilen görevleri yapmak vs.

3/D. Dairelerin Görevleri

- 1) İlk derece mahkemelerinin kararlarına karşı yapılan istinaf başvurularını karara bağlamak
- 2) İlk derece mahkemelerinin yürütmenin durdurulması kararlarına karşı yapılan itirazları karara bağlamak
- 3) İlk derece mahkemeleri arasındaki yetki ve görev uyuşmazlıklarını karara bağlamak
- 4) Diğer kanunlarla verilen görevleri yapmak vs.

4. İdare ve Vergi Mahkemelerinin Oluşumu

Birer başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Kurullar başkan ve iki üyeden oluşur.

İdare ve Vergi Mahkemeleri, idari yargı alanının ilk derece mahkemeleridir. İdare Mahkemeleri genel, Vergi Mahkemeleri özel görevli mahkemelerdir.

Dava açılması: İYUK – 14: Dava dilekçelerinde görevli hâkim, öncelikle görev ve yetki durumuna bakar. Yargı koluna bakılır, adli mi veya idari mi diye. Sonra idari ise hangi idari merciinin yetkisi olduğuna bakılır.

YARGI KOLLARI ARASINDA UYUŞMAZLIKLAR

- 1. Görev Uyuşmazlığı:** İki yargı kolunda da (adli ve idari) görevsizlik kararı verilirse (olumsuz uyuşmazlık), dava mahkemesiz kalır. İki yargı kolu da kendini görevli sayıp (olumlu uyuşmazlık) yanlış davaya bakabilir. Bu sorunu uyuşmazlık mahkemesi çözer.
- 2. Hüküm Uyuşmazlığı:** Farklı yargı kollarında verilmiş kararlar, hakkın yerine getirilmesini engelleyecek sonuçlar doğurabilir, iki hüküm çatışabilir. Bu sorunu da uyuşmazlık mahkemesi çözer.

İDARİ YARGININ GÖREV ALANI MESELESİ

1982 AY'da adli yargı – idari yargı ayrımı benimsenmiştir. Hâkim ve savcıların adli ve idari yargıda görev yapacakları AY – 140'ta, mahkemelerin kanunla düzenleneceği de AY – 142'de belirtilmiştir.

Yasama organı bu düzenlemeyi yaparken istediği uyuşmazlığı idari yargıya ya da adli yargıya verebilir mi? Yani idari işlem ve eylemden kaynaklanan idari uyuşmazlıkları adli yargının görev alanına sokabilir mi?

- 1961 AY'da Danıştay düzenlemesinde, idari davaları çözme Danıştay'ın yetkileri arasında sayılmıştır.
- 1982 AY – 155'te Danıştay'ın görevlerinden söz ederken davaları görmekten bahseder (hangi davalar olduğunu nitelendirmemiştir). AY – 125'te de, idari işlem ve eylemlere ilişkin yargı yolunun açık olduğu belirtiliyor (hangi yargı yolu olduğu belirtilmiyor).
- AYM, örnek bir ODTÜ davasında (özel hukuk kurallarına tabi olduğu şeklinde hüküm bulunan), AY - 140'a dayanarak idari yargı görev alanına giren uyuşmazlığın adli yargı alanına bırakılamayacağı görüşünü kabul etmiştir. Yani AYM, yasa koyucunun bir uyuşmazlığı idari yargının görevinden alıp adli yargının görevine sokmak gibi takdir yetkisinin olmadığını kabul etmiştir.
- Ancak AYM, son dönemlerde verdiği kararlarda, haklı bir sebep ve kamu yararı varsa yasa koyucunun bir uyuşmazlığı idari yargının görevinden alıp adli yargının görevine sokabileceğini kabul ediyor.

Bu neden önemli? Adli yargının amacı, haksızlığın giderilmesi ve zararın tazmin ettirilmesidir. Oysa idari yargının amacı, idarenin hukuk alanı içinde kalmasını sağlamaktır. Adli yargıda **hak** söz konusudur, idari yargıda ise **yetki** (idarenin yetkisi) söz konusudur. Hak sahibi hakkının kullanmayabilir, ama yetki sahibi yetkisini kullanması gerektiği yerde bunu kullanmak zorundadır. Ayrıca idari yargıda iptal kararları geçmişe yürür, iptal edilen işlem hiç yapılmamış gibi sonuç doğurur.

7. HAFTA 30. 10. 2017

GENEL İDARİ YARGININ GÖREV ALANI

İdari yargıda ilk inceleme konuları vardır. Bir dava açıldığında, ilk inceleme konularının başında **görev** ve **yetki** gelir (İYUK – 14).

Görev: Madde itibarıyla mahkemenin uyuşmazlığa bakmaya yetkili olup olmamasıdır (**konu itibarıyla yetki**).

Yetki: Hangi yerdeki yargı yerinin uyuşmazlığa bakacağı konusudur (**yer itibarıyla yetki**).

Yargı yerlerinin görevleri kamu düzeni ile ilgilidir. Hiçbir yargı yeri, kendi görevi içinde olmayan bir davaya bakamaz, kendi görevi içinde olan bir davaya bakmaktan da kaçınmaz. Mahkeme her zaman görev konusunu kendiliğinden ele alır.

Bir yargı yerinin görevinin belirtilmesinde, uyuşmazlığın niteliği dikkate alınır.

Yasa koyucu AY'dan aldığı yetkiyle yargının görevlerini belirleyebilir.

İdari yargının görev alanının belirlenmesinde ölçütler

- ⊗ Tarihsel olarak, idari yargının görev alanının belirlenmesinde; öncelikle **kamu gücü ölçütü** kullanılmıştır. İdare kamu gücü kullanıyorsa (**hâkimiyet tasarrufları**), kişilerle eşit ilişkiye (**temşiyet tasarrufları**) girmiyorsa idari yargı alanına giren bir konu olur.

Kamu gücü kullanılarak yapılan her işlem idari yargıya girer.

- ⊗ İkinci ölçüt **kamu hizmeti ölçütüdür**. Bir alan kamu hizmeti ise idari yargı alanına giren bir konu olur. Bu ölçüt çok genişlik sağlamış, netlik sağlamamış ve uygun olmamıştır.

Bunun yerine kamu hizmeti ile bağlantılı olarak hizmetin kuruluş ve örgütlenişi ile ilgili kurallar idare hukukuna, hizmetten yararlananlar ile idare arasındaki ilişki özel hukuk kurallarına tabi tutulmuştur.

⊖ İdari işlem, idari eylem, idari sözleşme ölçütü

İdari işlem: Yönetimin idare hukukuna dayanarak, tek yanlı irade açıklaması ile yaptığı işlemdir.

İdari eylem: Yönetimin kamu gücüne dayanarak ve kamu hizmetini yürütürken yaptığı eylemlerdir.

İdari sözleşme: Yönetimin yaptığı sözleşmelerin idari sözleşme sayılabilmesinin iki koşulu vardır:

- Sözleşmenin bir kamu hizmeti ile ilgili olması
- Özel hukuk yetkilerini aşan yetkilerin yönetime tanınmış olması

İDARİ YARGI GÖREVİ DIŞINDAKİ UYUŞMAZLIKLAR

1. Yasanın açıkça adli yargıyı görevli saydığı durumlar Örneğin Milli Piyango İdaresinin bilete çıkan ikramiyeyi ödememesi davası	Adli yargıda
2. Özel hukuk kişileri arasında çıkan uyuşmazlıklar	İdari yargı dışındadır.
3. Kamu görevlilerine karşı açılan davalar Kişilere karşı idari yargıda dava açılmaz, idare aleyhine açılabilir.	Adli yargıda
4. İdarenin kişilere karşı açtığı davalar Kişilere karşı idari yargıda dava açılmaz.	Adli yargıda
5. Tapu sicili ile ilgili davalar	Adli yargıda
6. Kadastro kanununun uygulanmasından doğan davalar	Adli yargıda (Kadastro mahk.)
7. Nüfus sicili ile ilgili davalar	Adli yargıda
8. İcra ve iflas görevlilerinin kusurundan dolayı devletin sorumluluğu	Adli yargıda
9. Özel hukuk sözleşmeleri	Adli yargıda
10. KİK'na göre yapılan sözleşmelerin uygulanmasındaki uyuşmazlıklar	Adli yargıda
11. Öğrenci kredi sözleşmeleri	Adli yargıda
12. İş ve işçi uyuşmazlıkları	Adli yargıda (İş mahk.)
13. Fiili yol	Adli yargıda
Fiili yol: İdarenin re'sen icra yetkisini hukuka aykırı olarak kullanmasına denir. Fiili yol, genellikle idarenin, mülkiyet hakkına, kamu özgürlüklerine hukuk dışı ağır biçimde saldırıda bulunması durumunda ortaya çıkar. Fiili yol hukukumuzda yeterince gelişmiş değildir. Fiili yolun özellikleri: • Ortada idarenin maddi olarak yerine getirilen bir etkinliği olmalıdır. • Hukuka aykırılık açık ve ağır olmalıdır. • İdarenin etkinliği ya mülkiyet hakkına ya da kamu özgürlüklerine saldırı niteliğinde olmalıdır. • Fiili yola ilişkin davalar idari yargı dışındadır, görev adliye mahkemelerindir.	
14. KİT'lerin özel hukuk alanındaki etkinlikleri	Adli yargıda
15. Tahkim yolu öngörülen imtiyaz sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar	İdari yargı dışındadır.
16. Yap-işlet-devret ile yapılan sözleşmelerden doğan uyuşmazlıklar	İdari yargı dışındadır.
17. İdarenin taşıt araçlarının yaptığı kazalar	Adli yargıda
18. 1982 AY'nın 129. Maddesi Kamu görevlisinin yetkisini kullanırken kusur nedeniyle idareye karşı tazminat davası	İdari yargıda açılır.
19. Seçimle ilgili uyuşmazlıklar	İdari yargı dışındadır.
20. Yasama organının işlemleri	İdari yargı dışındadır.
21. Yargı organının işlemleri	Yargı kolunun kendi yüksek mahkemesinde
22. HSK kararları	Kendi içinde inceleme
23. İdarece yapılan haksız ödemelerin geri alınması	Adli yargıda

İDARİ YARGI

3/A

2017 – 2018

(1. DÖNEM ÖZETİ)

(8 – 11. HAFTALAR)

HAZIRLAYAN : TURGAY MARAL

KAYNAK : YÖNETSEL YARGI KİTABI (Ş.GÖZÜBÜYÜK, 2016)

DERS TAKİBİ NOTLARI

2016 BETA NOTLARI

ÖĞRETİM ÜYESİ: DOÇ.DR. M.AYHAN TEKİNSOY

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİ (UM)

AY m. 158: UM adli ve idari yargı mercileri arasındaki **görev ve hüküm uyuşmazlıklarını** kesin olarak çözümlmeye yetkilidir.

UM'nin **kuruluşu**, üyelerinin nitelikleri ve seçimleri ile işleyişi **kanunla düzenlenir**. Bu mahkemenin Başkanlığını Anayasa Mahkemesince, kendi üyeleri arasından görevlendirilen üye yapar.

Diğer mahkemelerle, Anayasa Mahkemesi arasındaki görev uyuşmazlıklarında, **Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır**.

UM kuruluşu

- 2247 sayılı kanuna göre, bir başkan ile 12 asıl, 12 yedek üyeden kurulur.
- UM, hukuk ve ceza bölümlerine ayrılır. Her bölüm bir başkan ile 6 asıl üyeden kurulur.
- Birlikte toplanan Hukuk ve Ceza Bölümleri, UM Genel Kurulunu teşkil ederler.
- UM Genel Kurulu, bölümler arasında çıkan olumsuz görev uyuşmazlıklarında görevli bölümü belli eder.

UM'ne neden ihtiyaç duyulmuştur?

Yargı ayrılığının benimsendiği parçalı yargı sistemlerinde UM, adli ve idari **yargı mercileri arasındaki**

a. Görev uyuşmazlığı

b. Hüküm uyuşmazlıklarını çözmek üzere kurulmuştur.

Görev derken, **yargı kolları arasındaki görev** meselesidir, **yargı kolları içi görev meselesi değildir**.

UM, anayasa ile görevlendirilmiş bağımsız bir yüksek mahkemedir.

AYM'nin bir kararı söz konusu olduğunda UM'nin devreye girmesi mümkün değildir, çünkü **AYM kararı esas** alınmaktadır.

★ GÖREV UYUŞMAZLIĞI

- Kendi içinde ikiye ayrılır.
1. Olumlu görev uyuşmazlığı
 2. Olumsuz görev uyuşmazlığı

OLUMLU GÖREV UYUŞMAZLIĞI

TANIM: Görevsizlik itirazının mahkemece reddi üzerine, görev alanı korunmak istenen yargı düzeni içinde yer alan Başsavcının, görev konusunun incelenmesini UM'den istemesine denir.

UM Kanununda olumlu görev uyuşmazlığının **iki tipi** öngörülmüştür.

a. 2247 s. K. m. 10: Olumlu görev uyuşmazlığı çıkarma

2247 s. K. m. 10: Görev uyuşmazlığı çıkarma; adli ve idari bir yargı merciinde açılmış olan davada ileri sürülen görev itirazının reddi üzerine ilgili Başsavcı tarafından görev konusunun incelenmesinin UM'nden istenmesidir.

Burada görülen bir davada mahkemenin görevli olduğu kararına karşı, görev meselesinin UM'den istenmesini talep etme söz konusudur. Görülen bir dava var, mahkeme davayı görüyor, ama davalı mahkemenin görevsiz olduğu yönünde ısrarcı ve ciddidir, görev itirazı vardır ve bu görev itirazını mahkeme reddetmiştir.

Olumlu görev uyuşmazlığı, **tarafarca talep** edilen ama ilgili **başsavcılar tarafından çıkarılabilen** bir uyuşmazlıktır. Mahkemenin görevsiz olduğunu iddia edenin karar verebileceği bir şey değildir.

Koşulları

1. Yargı yerine açılmış bir dava bulunmalıdır.
2. Görevsizlik itirazında bulunulmalıdır.
3. Mahkeme, görevsizlik itirazını reddetmelidir.
4. Esas hakkında karar verilmiş olmamalıdır (karardan sonra UM.'de görev konusu incelenemez, ancak temyiz olabilir).

Yetkili Başsavcının **UM'nden istekte bulunabilmesi için**, görev itirazının aşağıdaki sürelerde yapılması ve yargı yerlerinin de görevli olduklarına (görev itirazının reddine) karar vermiş bulunmaları şarttır.

- ✓ **Hukuk** mahkemelerinde → en geç **birinci oturumda**,
- ✓ **Ceza** mahkemelerinde → **delillerin ikamesine başlamadan önce**;
- ✓ **İdari** yargı yerlerinde de → **dilekçe ve savunma evresi tamamlanmadan**

Görev itirazının reddi kararı **ara karardır**, nihai karar değildir. Çünkü mahkeme dosyadan el çekmiyor, ancak esas karar ile birlikte temyize başvurulabilir. Ama burada davanın sonunu beklemeden **alternatif bir başvuru imkânı** tanınmıştır, bu imkân da olumlu görev uyuşmazlığı çıkarmaz.

Uyuşmazlık çıkarma isteminde bulunmaya **yetkili makam**;

- ✓ Reddedilen görevsizlik itirazı **adli yargı** yararına ileri sürülmüş ise **C. Başsavcısı**,
- ✓ **İdari yargı** yararına ileri sürülmüş ise **Danıştay Başkanunsözcüsüdür**.

Uyuşmazlık çıkarılamayacak haller

- AYM'nin Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalarda
- AYM'ne açılan siyasi partilerin kapatılması davalarında

b. 2247 s. K. m. 17'de olumlu görev uyuşmazlığı ve uygulanacak usul

2247 s. K. m. 17: Olumlu görev uyuşmazlığı; adli ve idari yargıya bağlı ayrı iki yargı merciine açılan ve tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davalarda bu yargı mercilerinin her ikisinin kendilerini görevli sayan kararlar vermiş olmaları durumunda meydana gelir.

- İki ayrı yargı kolunda dava açılmış olmalı, (davalı bu duruma itiraz etmemişse)
- Tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davalar olmalı,
- Görev itirazı reddedilmeli, yani iki mahkeme de kendilerini görevli saymalıdır. Bu bir olumlu görev uyuşmazlığıdır. Görev itirazı için süreler yukarıdaki gibidir.

Yargı merciince yapılacak işlemler (12. madde)

- Görev itirazında bulunan kişi, alternatif bir başvuru imkânını kullanmayabilir, talepte bulunmayabilir. Nihai kararı bekleyip temyiz edebilir. Ama olumlu görev uyuşmazlığı çıkarma için talepte de bulunabilir.
- Görev itirazında bulunan, itirazın reddi kararının verildiği tarihten (tebliği gerekiyorsa tebliğ tarihinden), ceza davalarında ret kararının kesinleştiği tarihten başlayarak **15 gün içinde**, uyuşmazlık çıkarılmasını istemeye yetkili makama sunulmak üzere iki nüsha **dilekçeyi itirazı reddeden yargı merciine verir**.
- Bu yargı mercii, dilekçenin bir nüshasını ve eklerini **7 gün içinde cevabını bildirmesi için diğer tarafa tebliğ** eder. Diğer taraf, süresinde cevabını bildirmezse, cevap vermekten vazgeçmiş sayılır.
- **Yargı mercii**, itiraz dilekçesi üzerine verdiği itirazı ret kararını kaldırarak **görevsizlik kararı vermediği takdirde**; yetkili makama sunulmak üzere kendisine verilen **dilekçeyi**, alınan **cevabı** ve görevsizlik itirazının reddine ilişkin **kararını**, dava dosyası muhtevasının onaylı örnekleriyle birlikte uyuşmazlık çıkarma isteminde bulunmaya **yetkili makama gönderir**.
- Bir davada uyuşmazlık çıkarılması için yalnız **bir kez başvurulabilir**.
- İlgili başsavcılık hangi yargı kolunun yararına ileri sürülmüşse o başsavcılıktır.

Uyuşmazlık çıkarma isteminde bulunmaya yetkili makamca yapılacak işlemler (13. madde)

- Yetkili makam, uyuşmazlık çıkarmaya yer olmadığı sonucuna varırsa veya yapılan başvuruda 15 günlük sürenin geçirilmiş olduğunu tespit ederse, istemi reddeder.

Bu karar, ilgili kişilere veya makama ve ilgili yargı merciine, hemen tebliğ olunur. Bu karara karşı hiç bir yargı merciine başvurulamaz.

- Başvuruyu kabul ettiği durumlarda yetkili makam, dilekçe ve eklerinin kendisine ulaştığı başlayarak en geç 10 gün içinde gerekçeli düşünce yazısını, kendisine gönderilen dilekçe ile birlikte UM'ne yollar ve ayrıca UM'ne başvurduğunu ilgili yargı merciine hemen bildirir.
- İlgili yargı mercii, davanın görülmesini geri bırakır.
- UM Başkanı, düşünce yazısıyla eklerini, görevsizlik itirazını reddeden yargı merciine göre ilgili bulunan Başsavcıya tebliğ edebilir. Tebliğ alan makam yazılı karşılık vermek isterse, 7 gün içinde vermelidir.

OLUMSUZ GÖREV UYUŞMAZLIĞI

2247 s. K. m. 17: Olumsuz görev uyuşmazlığının bulunduğu ileri sürülebilmesi için adli ve idari yargı mercileri tarafları, konusu ve sebebi aynı olan davada **kendilerini görevsiz görmeleri** ve bu yolda verdikleri kararların kesin veya kesinleşmiş olması gerekir. Bu uyuşmazlığın giderilmesi istemi, ancak **davanın taraflarınca** ve **ceza davalarında ise ayrıca ilgili makamlarca** ileri sürülebilir.

Olumsuz görev uyuşmazlığında dava ortada kalmaktadır. Bir mahkeme görevsizlik kararı verdikten sonra başvuru diğer mahkeme de (yargı kolu) görevsizlik kararı verirse dava görülemez hale geliyor.

Koşulları

1. Ortada iki görevsizlik kararı bulunmalıdır.
2. Görevsizlik kararları ayrı yargı düzenleri içinde yer alan yargı yerlerince verilmelidir.
3. Görevsizlik kararları biri diğerinin görevli olduğu gerekçeyle verilmelidir.
4. Görevsizlik kararlarının kesinleşmesi gerekir.
5. İki yargı yerince görevsizlik kararları verilen davalar, aynı olmalıdır.

Yargı merciince yapılacak işlemler (15. madde)

Son görevsizlik kararı veren mahkeme;

- Kararın kesinleşmesinden sonra, (bu bir **nihai karardır**)
- Ceza davalarında doğrudan (ilgili makamlarca),
- Diğer davalarda tarafların istemiyle, (**başvuru için süre öngörülmemiştir**)
- İlk görevsizlik kararı veren mahkemeye ait dosyayı da temin ederek dosyayı UM'ne gönderir.

Yargı merciilerinin UM'ne başvurmaları (19. madde)

Kendisine gelen bir davayı incelemekte olan **son mahkeme**,

- Kendisinin görevsiz olduğunu düşünürse (kendisi için görevsizlik kararı vermeden),
- Görevsizlik kararı veren ilk mahkemenin görevli olduğu kanısına varırsa,
- Önceki görevsizlik kararına ilişkin dava dosyası da temin edilerek, UM'ne başvurur ve davanın incelenmesini UM'nin karar vermesine değin erteler.

Yargı **kolları arasında** görev meselesi olduğunda, tarafların başvurusu gerekir. Yargı **kolu içinde** görev meselesi olduğunda, tarafların başvurusuna gerek kalmadan, dosya görevli mahkemeye gönderilir.

UM'nce yapılacak işlemler (16. madde)

- UM, olumsuz görev uyuşmazlığı ile ilgili dosyaların ilk incelemesi sırasında ve gerekli gördüğü hallerde ilgili Başsavcılarla görüşünü (7 gün içinde) de alarak, görevli yargı merciini belirten kararını verir.

UM kararlarını bekleme süresi (18. madde)

- Yargı mercii, görev konusunda UM'nce bir karar verilinceye kadar davanın görülmesini geri bırakır.
- UM'ne başvurulduğunu bildiren yazının alındığı günden başlamak üzere 6 ay içinde karar gelmezse yargı mercii davayı görmeye devam eder.
- Ancak, esas hakkında son kararı vermeden UM'nin kararı gelirse bu karara uymak zorundadır.
- Uyuşmazlık çıkarılacağı bildirilerek yargı merciinden davaya bakmanın ertelenmesi istenemez.

Temyiz incelemesi yapan yargı merciilerinin UM'ne başvurmaları (20. madde)

Temyiz incelemesi yapan yüksek mahkeme, davanın, **davaya bakan mahkemenin görevi dışında olduğu kanısına varırsa**, incelediği kararı bozacak yerde, incelemeyi erteleyerek yargı merciinin belirtilmesi için UM'ne başvurmayaya karar verebilir.

Yüksek mahkemenin UM'ne başvurması, uygulamada hiç rastlanılacak bir durum değildir.

Kararlar arasındaki çelişmelerin giderilmesi (30. madde)

- UM Bölümlerinin kararları arasındaki **çelişmeler**, Genel Kurulca verilecek **ilke kararları ile giderilir**.
- İlke kararları gerekçesiyle açıklanır, ilke kararları ileriye dönük olarak uygulanır.
- Bir ilke kararının değişmesi veya kaldırılması yeni bir ilke kararıyla olur.
- İlke kararına yer olup olmadığına bölümler karar verir.
- Bölümlerin ilke kararını gerekli görmesi halinde, Başkan çelişme doğuran kararları veya kökleşmiş içtihadı gösteren kararlardan biriyle yeni çoğunluğun görüşünü ve çelişme gerekçesini kapsayan bir yazıyı, istemde bulunandan başka başsavcıya, belirteceği bir sürede görüşlerini bildirmek üzere yollar.
- **Görev konusundaki ilke kararları**; UM'ni ve bütün yargı mercilerini, hüküm uyuşmazlıkları dolayısıyla verilecek **esasa ilişkin ilke kararları** ise yalnız UM'ni bağlar.

UM'nin somut uyuşmazlık hakkındaki kararı olay bazında kesindir ve bağlayıcıdır. Benzer ama farklı bir olay ile karşılaşılan yargı yeri yeniden UM'ne başvurabilir. UM'nin görevli saydığı mahkeme davaya bakmakla yükümlüdür, yeniden görevsizlik kararı veremez.

Görev uyuşmazlığı önlem ve kararları (22. madde)

- Hukuk davalarında adli veya idari yargı mercilerince verilmiş bulunan ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve özellikle yürütmenin durdurulması kararları, UM'nin kararına kadar geçerlidir.
- Bu kararları veren yargı merciinin görevsizliğine ilişkin UM kararlarının davacıya bildirilmesinden sonra da, görevi belli edilen yargı merciince kaldırılmadıkça, 60 gün süre ile devam eder.
- Görev konusu UM'ce karara bağlanana kadar, **önlemler hakkında karar alınmasının yolu açıktır**.
 - ✓ Olumsuz görev uyuşmazlığında, tedbir kararının ilgisinin isteği üzerine, görev konusunda son kararı veren mahkeme
 - ✓ Olumlu görev uyuşmazlığında, görev itirazını reddeden mahkeme
 - ✓ Mahkemelerin UM'ne başvurması durumunda başvuran mahkeme önlemler konusunda karar alabilir.

★ HÜKÜM UYUŞMAZLIĞI

2247 s. K. m. 24'e göre, yargı yerleri tarafından, görevle ilgili olmaksızın, kesin olarak verilmiş veya kesinleşmiş, aynı konuya ve sebebe ilişkin, taraflardan en az biri aynı olan ve kararlar arasındaki çelişki yüzünden hakkın yerine getirilmesi olanaksız bulunan durumlarda hüküm uyuşmazlığından söz edilir.

Ceza kararlarında; sanığın, fiilin ve maddi olayların aynı olması halinde hüküm uyuşmazlığı var sayılır.

İlgili kişi veya makam UM'ne başvurarak hüküm uyuşmazlığının giderilmesini isteyebilir.

Koşulları

1. Kararlar iki ayrı yargı düzeninde verilmelidir.
2. Kararlar esasa ilişkin ve kesin olmalıdır.
3. Kararlar aynı konuda olmalıdır.

Bu hem sebep, hem taraflar yönünden aynı olmasını gerektirmez, çünkü bu koşul her zaman sağlanamaz. Taraflardan en az biri aynı olmalıdır.

4. Kararlar hakkın yerine getirilmesini engellemelidir.

İDARİ YARGIDA GÖREV ve YETKİ KURALLARI

Görev ve yetki kuralları: Bir davaya, aynı yargı kolu içinde yer alan ilk derece yargı yerlerinden hangisinin bakacağını düzenleyen kurallara denir.

İdari yargı alanında ilk derece mahkemeleri

- o Danıştay (belli konularda)
- o Vergi mahkemeleri
- o İdare mahkemeleridir.

- ♥ İdari yargı düzeninde, **görev**, davaların **konuları itibarıyla**, bu mahkemeler arasında dağılımı ile ilgilidir.
- ♥ **Yetki**, görevli mahkemelerden, **hangi yerde bulunan** mahkemede davanın açılacağını belirler. İdari yargı düzeninde yetki, ancak idare ya da vergi mahkemeleri arasında söz konusu olabilir.

AY m. 142'ye göre, yargı yerlerinin görev ve yetkileri yasa ile belirlenir. Bu doğal yargıç önünde yargılanma ilkesinin bir sonucudur. İdari yargı yerlerinin görev ve yetkileri de 2575 (Danıştay K.), 2576 (BİM, İdare ve Vergi Mahkemeleri K.) ve 2577 (İYUK m. 32 – 37, 43) sayılı yasalarla düzenlenmiştir.

İlçe düzeyinde idari yargı teşkilatı yoktur. İdari yargı çevresi bir veya birden fazla ili içine alır.

★ GÖREV KURALLARI

- **Özel görevli mahkemeler:** Danıştay, vergi mahkemeleri
- **Genel görevli mahkemeler:** İdare mahkemeleri

Görevli mahkeme belirtilirken, konunun özel görevli mahkemelerin görevine girip girmediği araştırılır. Özel görevli mahkemelerin görevine girmeyen konularda, davalar genel görevli mahkemelerde açılır.

- o 2575 sayılı Kanun m. 24'te Danıştay
- o 2576 sayılı Kanun m. 5'de İdare Mahkemeleri
- o 2576 sayılı Kanun m. 6'da Vergi Mahkemelerinin görevleri belirtilmiştir.

1. DANIŞTAY

AY m. 155/1'e göre; Danıştay, kanunla gösterilen belli davalara ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay K. m. 24'te, birinci fıkrada, ilk derece mahkemesi olarak bakacağı **davalar** sayılmıştır. Ayrıca **ikinci fıkrada** belediyeler ile il özel idarelerinin seçimle gelen organlarının organlık sıfatlarını kaybetmeleri hakkındaki **istemleri** inceleyeceği ve karara bağlayacağı belirtilmiştir.

Danıştay'ın İlk Derece Mahkemesi Olarak Görevleri

- Bakanlar Kurulu kararlarına,**
- Başbakanlık, bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının **müsteşarlarıyla ilgili** müşterek **kararnamelere,**
- Bakanlıkların düzenleyici işlemleri ile kamu kuruluşları veya kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca çıkarılan ve **ülke çapında** uygulanacak **düzenleyici işlemlere,**
- Danıştay İdari Dairesince veya İdari İşler Kurulunca verilen kararlar üzerine uygulanan **eylem ve işlemlere,**
- Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına** giren işlere,
- Danıştay Yüksek Disiplin Kurulu kararları ile bu Kurulun görev alanı ile ilgili **Danıştay Başkanlığı işlemlerine,**

karşı açılacak **iptal** ve **tam yargı davaları** ile tahkim yolu öngörülmeven kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan **idari davaları** karara bağlar.

AY m. 127'ye göre; mahallî idarelerin seçilmiş organlarının, organlık sıfatını kazanmalarına ilişkin itirazların çözümü ve kaybetmeleri, konusundaki denetim yargı yolu ile olur.

İYUK Ek m. 2'ye göre; belediyeler ile il özel idarelerinin seçilmiş organlarının organlık sıfatlarını kaybetmelerine ilişkin olarak yetkili mercilerden Danıştay'a gönderilen dosyalar; belediye başkanlarının

düşmesi istemine dair ise belediye başkanlarının, savunması 15 gün içinde alındıktan sonra veya tekemmül etmiş sayılır. Kararlara karşı tebliğden itibaren 15 gün içerisinde itiraz edilebilir. İtiraz bir ay içerisinde sonuçlandırılır. İtiraz üzerine verilen karar kesindir.

Danıştay K. m. 24/2, AY m. 127 ve İYUK Ek m. 2 bağlantılıdır.

Danıştay K. m. 24/1: Bu bir yargılama işidir. İptal, tam yargı ve idari davalar olduğu zaten açıkça ifade edilmektedir.

Danıştay K. m. 24/2: İstem kavramı vardır. Bu bir yargılama işi midir tartışmalıdır.

11. HAFTA 27. 11. 2017

Danıştay'ın Temyiz Yeri Olarak Görevleri:

İdare ve vergi mahkemelerince verilen kararlar ile ilk derece mahkemesi olarak Danıştay Dairelerince verilen kararlarda temyiz mercii olarak görev yapar.

2. İDARE MAHKEMELERİ

Genel görevli mahkeme olarak idare mahkemeleri, diğer idari yargı yerlerinin görev alanına girmeyen

- İptal davalarını
- Tam yargı davalarını
- Tahkim öngörülen idari sözleşmeden doğan (imtiyaz sözleşmesi hariç) uyuşmazlığa ilişkin davaları
- Diğer kanunla verilen işleri
- Özel kanunlarla idare mahkemelerinin görevli kılındığı davaları çözümlemekle görevlidir.

3. VERGİ MAHKEMELERİ

2576 sayılı Kanun m. 6'da Vergi Mahkemelerinin görevleri sayılmıştır.

Mahkemece Görev Konusunun İncelenmesi

Görev konusu kamu düzenindendir, bu nedenle davanın her aşamasında ileri sürülebilir, mahkeme tarafından da re'sen dikkate alınır. Dava dilekçelerinde yapılacak ilk incelemede, görev ve yetki konusu öncelikle incelenecek konuların başında gelir.

- İdari yargı yeri, davayı idari yargının görev alanı içinde görmezse, davayı görev yönünden reddeder:
- İdari yargı yeri, davayı idari yargının görev alanı içinde görürse, ama kendi görev alanı dışında görürse, görevsizlik kararı vererek, dosyayı görevli idari yargı yerine gönderir. İdari yargıda dosyanın görevli idari yargı yerine gönderilmesi için davacının talepte bulunmasına gerek yoktur.

Görevsizlik kararında görevli olduğu belirtilen idari yargı yeri, ilk görevsizlik kararı veren idari yargı yerinin kararı ile bağlı değildir. Bu idari yargı yeri de, görevsizlik kararı verebilir ve görev uyuşmazlığının giderilmesi için dosyayı Danıştay'a veya BİM'ne gönderir.

İlk derece mahkemesi olarak Danıştay, görevsizlik kararı verirse ve dosyayı görevli gördüğü mahkemeye gönderirse, bu mahkeme Danıştay'ın kararı ile bağlıdır.

İlk yargı yeri	İkinci yargı yeri	Uyuşmazlığın giderildiği yargı yeri
Danıştay Daireleri		Danıştay Başkanlar Kurulu
İdare mahkemesi	Vergi mahkemesi	Danıştay Başkanlar Kurulu
Aynı BİM yargı çevresi içinde bulunan iki vergi mahkemesi		Bölge İdare Mahkemesi
Aynı BİM yargı çevresi içinde bulunan iki idare mahkemesi		Bölge İdare Mahkemesi
Farklı BİM yargı çevresi bulunan iki vergi mahkemesi		Danıştay 3. Daire
Farklı BİM yargı çevresi bulunan iki idare mahkemesi		Danıştay 10. Daire
İdare veya vergi mahkemesi	Danıştay	Danıştay kendini görevli kabul ederse davayı görür. Danıştay kendini görevli kabul etmezse, görevli gördüğü mahkemeye dosyayı gönderir (karar kesindir).

★ YETKİ KURALLARI

- İdari yargıda yetki sorunu idare mahkemeleri arasında veya vergi mahkemeleri arasında ortaya çıkabilir.
- Yetki sorunu olması için ülkede aynı tür mahkemeden birden çok sayıda olması gerekir. Danıştay tek olduğu için yetki sorunu yoktur.
- İdari yargıda yetki sorunu kamu düzenindendir, taraflar anlaşarak yetkili mahkemeyi belirleyemezler.
- Yetkisizlik itirazı ileri sürülmesine bile, mahkemece re'sen dikkate alınır.
- Bir davayı yetkisiz mahkeme karara bağlarsa, bozma sebebidir.

Genel Yetki Kuralı

Yasalarda yetkili idari yargı yeri belirtilmezse, yetkili idari yargı yeri dava konusu olan idari işlem ya da idari sözleşmeyi yapan idari kuruluşun bulunduğu yerdeki idare (veya vergi) mahkemesidir.

Özel Yetki Kuralı

Bazı davalar için yasalarda özel yetki kuralları öngörülmüştür. Özel yetki yoksa genel yetkiye bakılır. İdari yargıda birden çok yetkili mahkeme olmaz. **Özel Yetki Kuralı Olan Durumlar**

Dava çeşidi	Dava konusu	Yetkili yargı yeri
Kamu görevlileri	Atama, yer değiştirme	Eski veya yeni görev yeri idare mahkemesi
	Görevine son verilmesi, emekli edilmesi, görevden uzaklaştırılması	Son görev yaptığı yer idare mahkemesi
	Disiplin cezaları, özlük ve mali hakları	Görev yaptığı yer idare mahkemesi
	Hâkim ve savcılarının mali ve sosyal hakları, sicilleri, müfettiş hal kâğıtları	Görev yaptığı yer idare mahkemesinin bağlı olduğu BİM'e en yakın BİM'in bulunduğu yer idare mahkemesi
Taşınmaz mallar (kamu taşınmazları dâhil)	Her türlü idari dava (kamulaştırma, imar, yıkım, işgal, tahsis, ruhsat, iskân)	Taşınmazın bulunduğu yer idare mahkemesi
Yerel yönetimler	Köy, belediye, özel idare mevzuatı davaları ve sınır uyuşmazlıkları	Mülki idari birimin, köy, belediye veya mahallenin bulunduğu yer idare mahkemesi
Taşınır mallar	Taşınır malın bulunduğu yer belli ise	Taşınır malın bulunduğu yer idare mahkemesi
	Yer belli değilse,	İdari işlemin yapıldığı yer idare mahkemesi
Tam yargı davaları	İdari sözleşmeden doğan uyuşmazlık	Sözleşmeyi yapan idari kuruluşun bulunduğu yer idare mahkemesi
	İdari işleminden doğan uyuşmazlık	İdari işlemi yapan idari kuruluşun bulunduğu yer idare mahkemesi
	İdari eylemden doğan uyuşmazlık	İdari eylemi yapan idari kuruluşun bulunduğu yer idare mahkemesi
	İdari hizmetlerden doğan uyuşmazlık	Hizmetin görüldüğü yer idare mahkemesi
	Diğer durumlardan doğan uyuşmazlık	Davacının ikametgâhı idare mahkemesi
Vergi uyuşmazlıkları	Uyuşmazlık konusu vergi, resim, harç tarh ve tahakkuk ettiren, zam ve cezaları kesen	Dairenin bulunduğu yer vergi mahkemesi
	Gümrük Kanununa göre alınan vergiler ile vergi düzeltme taleplerinin reddine ilişkin işlemlerde vergi, resim, harç tarh ve tahakkuk ettiren	
	Amme alacakları ile ilgili ödeme emri düzenleyen	
	Diğer uyuşmazlıklarda işlemi yapan	

Mahkemece yetki konusunun incelenmesi

- ⊖ Yetki konusu kamu düzenindendir, bu nedenle yetkiye ilişkin itirazlar davanın her aşamasında yapılabilir, ayrıca mahkeme de re'sen inceler.
- ⊖ İdare veya vergi mahkemesi kendini yetkili görürse, itirazı reddeder. Bu karar ancak esas karar ile birlikte (nihai karar ile birlikte) temyiz olunabilir.
- ⊖ İdare veya vergi mahkemesi kendini yetkili görmezse, yani yetkisizlik kararı verirse, yetkili mahkeme belirlenir. Dosya yetkili mahkemeye gönderilir. Yetkisizlik kararı nihai karardır, temyiz edilebilir.

Uyuşmazlığın Giderilmesi

İdari yargıda yetki sorunu idare mahkemeleri arasında veya vergi mahkemeleri arasında olabilir.

Dosyanın gönderildiği mahkeme de kendini yetkisiz görürse, uyuşmazlığın giderilmesi için, duruma göre, BİM'e veya Danıştay'a dosyayı gönderir.

Görev ve yetki uyuşmazlığı ile ilgili olarak verilen kararlar kesindir. Yetkili kılınan mahkeme davaya bakmak zorundadır, yeniden yetkisizlik kararı veremez.

Görev ve yetki uyuşmazlıklarında Danıştay ve BİM tarafından verilen kararlar ilgili mahkemelere bildirilir ve bu husus taraflara tebliğ olunur.

İlk yargı yeri	İkinci yargı yeri	Uyuşmazlığın giderildiği yargı yeri
Aynı BİM yargı çevresi içinde bulunan iki vergi mahkemesi		Bölge İdare Mahkemesi
Aynı BİM yargı çevresi içinde bulunan iki idare mahkemesi		Bölge İdare Mahkemesi
Farklı BİM yargı çevresi bulunan iki vergi mahkemesi		Danıştay 3. Daire
Farklı BİM yargı çevresi bulunan iki idare mahkemesi		Danıştay 10. Daire

Örneğin, Kulu Devlet Hastanesinde başlayan tedavi ile ilgili hizmet kusuru, Ankara Numune Hastanesinde devam etmiştir ve eylem burada sona ermiştir. Danıştay bu durumda Ankara İdare Mahkemesi yetkilidir, demiştir.

- ⊖ Görev konusunda **sakınca yaratabilecek bir husus** vardır. Şöyle ki;

İdare mahkemelerinde dava açma süresi 60 gündür.

Vergi mahkemelerinde dava açma süresi 30 gündür.

Örneğin idare mahkemesinde 50. günde davayı açtık. İdare mahkemesi görev yönünden reddetti, vergi mahkemesi görevlidir, dedi ve dosyayı vergi mahkemesine gönderdi. Vergi mahkemesi dosyayı incelediğinde 30 günlük sürede dava açılmadığı için süre yönünden davayı reddedebilir.

12. HAFTA 04. 12. 2017

PRATİK YAPILACAK

İDARİ YARGI

3/A

2017 – 2018

(1. DÖNEM ÖZETİ)

(12 - 15. HAFTALAR - SON)

HAZIRLAYAN : TURGAY MARAL

KAYNAK : YÖNETSEL YARGI KİTABI (Ş.GÖZÜBÜYÜK, 2016)

DERS TAKİBİ NOTLARI

2016 BETA NOTLARI

ÖĞRETİM ÜYESİ: DOÇ.DR. M.AYHAN TEKİNSOY

PRATİK (4 ARALIK 2017)

OLAY 1

AÜ'ne ait araç, Sivas'ta yola dökülen mazot ve motor yağının yolu kayganlaştırması sebebiyle trafik kazası geçirmiştir. AÜ, karayolunun bakım ve onarımından sorumlu olan İdarenin, görevini tam ve eksiksiz yerine getirmeyerek hizmet kusurunda bulunduğundan bahisle oluştuğu ileri sürülen 26 bin TL zararın yasal faiziyle ödenmesi istemiyle Ankara Asliye Hukuk Mahkemesine dava açmıştır.

MEVZUAT

KTİK M. 110/1: İşleteni veya sahibi devlet ve diğer kamu kuruluşları olan araçların sebebiyet verdiği zararlara ilişkin olanları dâhil, bu kanundan doğan sorumluluk davaları, adli yargıda görülür.

SORU 1

Davalı İdarenin, bu davanın görüm ve çözüm yerinin idari yargı olduğu iddiasında olduğunu varsayalım,

- Başvurabileceği herhangi bir hukuki yol var mıdır? Anlatınız.
- Başvurulan yargı merciinin ne yönde karar vermesi gerektiğini tartışınız.

SORU 2

Uyuşmazlıkta idari yargının görevli olduğunu varsayalım. Açılacak davada idari yargı içindeki görevli ve yetkili mahkeme hangisidir?

CEVAP 1-a

Soruya cevap verirken **mutlaka mevzuat ve maddeleri** belirtilecek.

- 2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu 12. madde kapsamında, **görev itirazında bulunabilir.**

Görev konusu kamu düzenindendir, bu nedenle davanın her aşamasında ileri sürülebilir, mahkeme tarafından da re'sen dikkate alınır. Dava dilekçelerinde yapılacak ilk incelemede, görev ve yetki konusu öncelikle incelenecek konuların başında gelir. Yargı yeri, görev alanı içinde görmezse, davayı görev yönünden reddeder. Mahkeme görev itirazını reddederse, bu bir ara karar olduğundan tek başına üst mahkemeye götürülemez.

- Görev itirazında bulunan kişi, alternatif bir başvuru imkânını kullanmayabilir, talepte bulunmayabilir. **Nihai kararı bekleyip temyiz edebilir.**

- Ama **olumlu görev uyuşmazlığı çıkarma için talepte de bulunabilir.**

Görev itirazında bulunan, itirazın reddi kararının verildiği tarihten (tebliği gerekiyorsa tebliğ tarihinden), başlayarak 15 gün içinde, uyuşmazlık çıkarılmasını istemeye yetkili makama sunulmak üzere dilekçeyi itirazı reddeden yargı merciine verir. Bu yargı mercii, dilekçeyi 7 gün içinde cevabını bildirmesi için diğer tarafa tebliğ eder.

Yargı mercii, itiraz dilekçesi üzerine verdiği itirazı ret kararını kaldırarak **görevsizlik kararı vermediği takdirde;** yetkili makama sunulmak üzere kendisine verilen dilekçeyi, alınan cevabı ve görevsizlik itirazının reddine ilişkin kararını, dava dosyası muhtevasının onaylı örnekleriyle birlikte uyuşmazlık çıkarma isteminde bulunmaya yetkili makama gönderir.

İlgili başvuru hangisi yargı kolunun yararına ileri sürülmüşse o başvuru (somut olayda Danıştay Cumhuriyet Başsavcısıdır).

2247 sayılı Uyuşmazlık Mahkemesi Kanunu 13. madde kapsamında, yetkili makam, uyuşmazlık çıkarmaya yer olmadığı sonucuna varırsa veya yapılan başvuruda 15 günlük sürenin geçirilmiş olduğunu tespit ederse, istemi reddeder. Bu karara karşı hiç bir yargı merciine başvurulamaz.

Yetkili makam başvuruyu kabul ederse, 10 gün içinde gerekçeli düşünce yazısını, kendisine gönderilen dilekçe ile birlikte UM'ne yollar ve ayrıca UM'ne başvurduğunu ilgili yargı merciine hemen bildirir.

İlgili yargı mercii, davanın görülmesini geri bırakır.

CEVAP 1-b

Başvurulan yargı mercii Uyuşmazlık Mahkemesidir.

Anayasada adli ve idari yargı ayrımı benimsenmiştir. Ancak yasa koyucu kamu yararı ve haklı neden söz konusu ise herhangi bir uyuşmazlıkta adli yargıyı görevlendirebilir. KTK m. 110'da da bu şekilde bir düzenleme varmış gibi görülmektedir, yani olay adli yargıda görülür gibi görünüyor.

Ancak bu konuda UM ile Danıştay kararları arasında bir çelişki vardır. UM, KTK m. 110'a atıfta bulunuyor ve adli yargı yerinin görevli olduğunu belirtiyor. Yasa koyucu, daha önceleri farklı olan uygulamaların (örneğin askeri araç ise AYİM'de görülüyordu gibi) önüne geçmek için KTK'nun bu maddesinde adli yargı yerinin görevli olduğunu hükmünü koymuştur.

Ama yoldan kaynaklanan ve idarenin hizmet kusuru sebebiyle, herhangi bir eylemi veya eylemsizliği sebebiyle meydana gelen kazalar söz konusu olduğunda, Danıştay, idari yargı yerinin görevli olduğunu belirtiyor.

İdarenin araçlarının sebep olduğu kazalardan kaynaklanan sorumluluk için bir tereddüt yoktur, adli yargıda görülür. Ama burada tartışılan, iddia konusu olan araç kazası değil, hizmet kusurudur. Dolayısıyla Danıştay da bunu dikkate alarak, idari yargı yerinin görevli olduğunu belirtiyor.

CEVAP 2

İdari yargı içindeki mahkemeyi tespit ederken öncelikle göreve (konu yönünden) bakıyoruz.

- ✚ İlk olarak Danıştay Kanunu m. 24'e bakacağız. Bu maddede Danıştay'ın ilk derece mahkemesi olarak görevli olduğu durumlar sayılmıştır. Somut olay bu durumlara girerse Danıştay görevli olur.
- ✚ Danıştay görevli değilse, daha sonra Danıştay Kanunu m. 6'ya bakacağız. Bu madde vergi mahkemelerinin görevlerini saymaktadır.
- ✚ Somut olay 6. maddeye girmiyorsa 5. maddeye bakacağız. Bu madde idare mahkemelerinin görevlerini belirtmektedir. Böylece idare mahkemesinin görevli olduğunu tespit edeceğiz.

Daha sonra yetki konusunu ele alacağız. Yetki konusu İYUK m. 32 ve devamında düzenlenmiştir. 32. madde genel yetkiyi, diğer maddeler özel yetkiyi düzenlemektedir.

Somut olayda idari eylem veya eylemsizlik ve bundan kaynaklanan tam yargı davası söz konusudur. 32. maddede idari işlem ile ilgili sorumluluk ifade edilmiştir. İdari eylem veya eylemsizlikten kaynaklanan sorumluluk ise 36. maddede belirtilmiştir. Bu bir tam yargı davası olduğu için İYUK m. 36/b'ye bakacağız.

Buna göre, idarenin bir eyleminden veya eylemsizliğinden doğmuşsa, hizmetin veya eylemin yapıldığı yer mahkemesi yetkili olmaktadır.

Bu durumda somut olayda yetkili mahkeme Sivas İdare Mahkemesi görevlidir.

OLAY 2

Trabzon'da Müd. Yrdc. olan A, Mersin Öğretmenevine müdür olmak istiyor. Atanması için Mersin İl Milli Eğt. Müd.lüğüne başvuruyor. MEB, Mersin Öğretmenevine Müd.lüğüne B'yi atıyor. Bunun üzerine Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğüne A'nın başvurusu iade ediliyor. A, başvurunun iade edilmesi ve B'nin bu kadroya atanması işlemlerinin her ikisine birden Trabzon İdare Mahkemesinde iptal davası açıyor.

MEVZUAT

Danıştay Kanunu m. 24/1-e: (İlk derece mahkemesi olarak Danıştay'da görülecek davalar) Birden çok idare veya vergi mahkemesinin yetki alanına giren işlere (....) karşı açılacak iptal ve tam yargı davalarını karara bağlar.

SORU 1

Mahkemenin, uyuşmazlığın Danıştay'ın görev alanına girdiği gerekçesiyle vereceği görevsizlik kararını değerlendiriniz.

SORU 2

Davalı idarenin, uyuşmazlığın Mersin İdare Mahkemesinde görülmesi gerektiği yönündeki yetki itirazında bulunduğunu varsayalım.

- a. İtirazın yerinde olduğuna karar veren Trabzon İdare Mahkemesinin ne yapması gerekir?
- b. Mersin İdare Mahkemesinin kendisini yetkisiz görmesi halinde ne yapması gerekir?
- c. Yetki uyuşmazlığını çözmekle görevli merciin ne yönde karar vereceğini belirtiniz.

CEVAP 1

Somut olayda iki tane işlem vardır.

- A'nın atanma başvurusunun reddi, iade edilmesi
- B'nin Mersin'e atanması işlemi

İdari mahkemesinin yetkileri 2577 sayılı İYUK m. 32 – 37, 43 maddelerde düzenlenmiştir. 32. madde genel yetkiyi, diğer maddeler özel yetkiyi düzenlemektedir.

İYUK m. 33/1'e baktığımızda, kamu görevlilerinin atanması ile ilgili davalarda yetkili mahkeme, kamu görevlisinin eski veya yeni görev yeri idare mahkemesidir.

- Somut olayda ilk işlem A'nın atanma başvurusu ile ilgilidir ve A, Trabzon'da görevlidir. İYUK m. 33/1'e göre yetkili mahkeme Trabzon İdare Mahkemesidir.
- Somut olayda ikinci işlem B'nin Mersin'e atanması işlemidir ve İYUK m. 33/1'e göre yetkili mahkeme Mersin İdare Mahkemesidir.

Bu tespitleri yaptıktan sonra, Trabzon İdare Mahkemesinin görevsizlik kararını değerlendirelim.

- ⊗ Öncelikle İYUK m. 5'e bakmalıyız. Bu maddeye göre, her idari işlem aleyhine ayrı ayrı dava açılacağı belirtildikten sonra, ancak aralarında sebep – sonuç ilişkisi bulunan birden fazla işleme karşı bir dilekçe ile dava açılabilir ifade edilmiştir.

Fakat bu maddeden anlamamız gereken şudur. Aynı mahkemenin görev ve yetkisine giren birden fazla işlem varsa tek dilekçe ile dava edilebilir. Somut olayda yetkili mahkemeler farklıdır. Dolayısıyla İYUK m. 5'in kapsamına girmez. Trabzon İdare Mahkemesi de, birden çok idare mahkemesinin yetki alanına giren işlerin Danıştay Kanunun m. 24/1-e'ye göre Danıştay'ın görev alanına girdiğini söylemektedir.

- ⊗ Bu durumlarda Danıştay ise, davaları ayırıyor. Burada İYUK m. 14/3 önemlidir. Bu maddedeki hususlar sırasıyla incelenir, önce görev ve yetki belirlenir. İlk işlemin davasına Trabzon İdare Mahkemesi, ikinci işlemin davasına da Mersin İdare Mahkemesi baksın şeklinde karar vermektedir. Trabzon İdare Mahkemesine ikinci davanın dosyasını Mersin İdare Mahkemesine gönderiyor.

CEVAP 2-a

Trabzon İdare Mahkemesi yetki itirazının yerinde olduğuna ve davanın reddine karar verirse, ne yapacağını İYUK m. 43/1'e bakarak tespit ederiz.

Buna göre, dosyayı yetkili gördüğü Mersin İdare Mahkemesine gönderir.

CEVAP 2- b

Mersin İdare Mahkemesi de kendisini yetkisiz görmesi halinde, İYUK m. 43/1-b'ye bakarız.

Buna göre, iki mahkemenin tabi olduğu bölge idare mahkemesinin yargı çevrelerine bakarız. İki mahkeme de aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde ise uyuşmazlığı bölge idare mahkemesi çözer, değilse uyuşmazlık Danıştay'ca çözümlenir.

Somut olayda Trabzon ve Mersin İdare Mahkemeleri aynı bölge idare mahkemesinin yargı çevresinde olmadıkları için uyuşmazlık Danıştay'da çözülecektir.

CEVAP 2-c

Yetki uyuşmazlığını çözmekle görevli merciin vereceği kararın hukuki niteliğini İYUK m. 43/3'ten tespit ederiz. Yetki uyuşmazlığını çözmekle görevli mercii Danıştay veya bölge idare mahkemesidir. BİM kendi verdiği kararla bağlıdır, değiştiremez. BİM'in kararı da Danıştay'a götürülebilir.

Somut olayda yetki uyuşmazlığını çözmekle görevli mercii Danıştay'dır. Bu maddeye göre, yetki uyuşmazlığı konusunda Danıştay'ın vereceği karar kesindir.

Dilekçeler üzerine ilk inceleme konusuna devam ediyoruz.

İYUK m. 14/3: Dilekçeler, Danıştay'da daire başkanının görevlendireceği bir tetkik hâkimi, idare ve vergi mahkemelerinde ise mahkeme başkanı veya görevlendireceği bir üye tarafından:

- a) Görev ve yetki,
- b) İdari merci tecavüzü,
- c) Ehliyet,
- d) İdari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken bir işlem olup olmadığı,
- e) Süre aşımı,
- f) Husumet,
- g) 3 ve 5 inci maddelere uygun olup olmadıkları, yönlerinden sırasıyla incelenir.

Görev ve yetki konusunu bitirdik, bu hafta **idari merci tecavüzü** konusu ve devamı konular işlenecektir.

İDARİ MERCİ TECAVÜZÜ (İYUK m. 14/3-b)

- Üst makamlara başvurma konusunda İYUK m. 11'de bir düzenleme vardır. Ancak bu düzenlemede bir zorunluluk belirtilmemektedir, isteğe bağlıdır ve buna **ihtiyari idari başvuru** denir. Üst makamın idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması yetkisi vardır.

İYUK m. 11: İlgililer tarafından **idari dava açılmadan önce**, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde **istenebilir**. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur. 60 gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır.

- Dava açmadan önce idari merciye başvuru koşulu bulunabilir, buna **zorunlu idari başvuru** denir. Örneğin Kamu İhale Kanununda yer alan şikâyet ve itiraz durumunda önce idari yola başvurulur. **Zorunlu idari başvuru** koşulu vardır, bu başvuruyu Kamu İhale Kurumu değerlendirir. Zorunlu idari başvuru koşulu varsa ve idari merciye başvurulmadan dava açılması durumunda **idari merci tecavüzü** gerçekleşmiş olur. Mahkeme bunu re'sen dikkate alır ve dilekçeyi ilgili idare merciye gönderir.

Doğrudan tam yargı davası açılması İYUK m. 13'te düzenlenmiştir. Buna göre,

- **İdari eylemlerden** hakları ihlal edilmiş olanların **idari dava açmadan önce**,
- Bu eylemleri öğrendikleri tarihten itibaren **1 yıl** ve her halde eylem tarihinden itibaren **5 yıl içinde**
- İlgili **idareye başvurarak** haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir.

Bu idareden **ön karar almak için** yapılan bir başvurudur. Bu isteklerin kısmen veya tamamen **reddi halinde**, tebliği izleyen günden itibaren veya istek hakkında 60 gün içinde **cevap verilmediği takdirde** bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde **dava açılabilir**.

Görevli olmayan adli yargı mercilerine açılan tam yargı davasının **görev yönünden reddi halinde sonradan** idari yargı mercilerine açılacak davalarda, öngörülen **idareye başvurma şartı** aranmaz.

Ön karar yönünden, **idari işlemler** ile **idari eylemler** arasında ayırım yapılmıştır.

İdari işlemlere karşı açılacak tam yargı davalarında, ortada idari bir karar bulunduğu için, ayrıca idareden bir ön karar alınması yoluna gerek yoktur. Zarar görenler doğrudan dava açabilirler.

İdari eylemlere karşı açılacak tam yargı davalarında, ön karara gerek vardır. İdareye başvurarak alınacak ön karar üzerine, tam yargı davası açılabilir.

Ön karar alınmadan dava açılması durumunda da **idari merci tecavüzü** gerçekleşmiş olur. Ama bu zorunlu idari başvurudan **farklıdır**.

- Zorunlu idari başvuruda uyuşmazlığın yargıdan önce çözülmesi amaçlanıyor.
- Doğrudan tam yargı davası açılması düzenlenmesinde ise uyuşmazlığın yargıdan önce çözülmesi amaçlanmıyor. Burada amaç, yargıya ele alabileceği bir işlem (ön karar) elde etmektir. Ayrıca;
 - ✓ İdare başvuruyu kabullense bile, bunu tazmin edecek bir **bütçe kalemi yoktur**, kendiliğinden talebi kabul edip zararı tazmin edemez, yargı kararı olmadan ödeyemez. Aksi durumda keyfilik ortaya çıkabilirdi, hukuka uygunluk konusunda tereddütler ortaya çıkabilirdi. Buna yargı karar vermelidir ve idare bu belgeye dayanmalıdır.
 - ✓ Kişiler eylemden kaynaklanan tam yargı davasında manevi zararı da isteyebilir, idare **manevi tazminatı hiç ödeyemez**.
 - ✓ Bir diğer engel, idarenin kendiliğinden zararı hesaplayıp ödemesi **mevzuatta söz konusu değildir**.
 - ✓ İdare **hukuka uygun eylemlerinden de sorumlu olabilir**, yargı bu konuda da tazmin kararı verebilir.
 - ✓ **Sayıştay denetimine** tabidir ve bu konuları açıklayamaz.
 - ✓ İdare zararı ödedikten sonra rücu etmesi gerekir. Görevli kişi ve kusuru tespit edilebilir ama kendisi hesaplayıp ödediğinde ortada bir yargı kararı olmayacak ve bu **rücu işlemini dayandırabileceği** bir belge olmayacaktır, bu sorun yaratır. Dolayısıyla yargı kararı önemlidir.

Doğrudan tam yargı davası açılması düzenlenmesinde yapılan işlem tazmin için yapılan bir başvuru değildir, ön karar almak için yapılan bir başvurudur. Eylem ile idare arasında bağlantı kurulması için yapılan bir başvurudur. Yargıya gidebilmek için dayanak olması içindir.

Ayrıca idari eylem nedeniyle dava açtığımızda idareyi yanlış tespit etmişsek sorun olabilir. Bu sebeple önce idareye başvurmak bu sorunun yaşanmasını önler.

Doğrudan tam yargı davası açılması düzenlenmesinin, zorunlu idari başvurudan farklı olduğu yönüdür.

- Tazmin için bir takım yasalar vardır. Örneğin terör olaylarında zarar görenlerin başvurabileceği bir süreç var. Bunlar da yalnız maddi tazminat ile ilgilidir. İdare dava açılmadan bunları tazmin edebilir. Manevi tazminat için dava açma imkânı da vardır.

659 sayılı KHK kapsamında (2011) sulh (hoca bu konuyu araştırın dedi)

- **Adli uyuşmazlıklarda**, idarelerin adli yargıda dava açmadan veya icra takibine başlamadan önce karşı tarafı **sulha davet etmesi esastır**. İdareler, kendilerine dava açılacağını veya icra takibini öğrenmeleri durumunda da karşı tarafı sulha davet edebilirler. Dava konusu edilmiş veya icraya intikal etmiş uyuşmazlıklarda da taraflarca sulh teklifinde bulunulabilir.

Sulh başvurusunun 60 gün içinde sonuçlandırılması zorunludur, aksi halde istek reddedilmiş sayılır.

Sulh halinde üzerinde anlaşılan hususlar hakkında taraflarca dava açılmaz.

Tarafların sulha davet yazısının diğer tarafa tebliği ile uyuşmazlık durur. Sulhun sağlanamaması halinde kanuni süreler yeniden işlemeye başlar.

- **İdari uyuşmazlıklarda**, idari işlemler dolayısıyla haklarının ihlal edildiğini iddia edenler idareye başvurarak, uğramış oldukları **zararın sulh yoluyla giderilmesini** dava açma süresi içinde **isteyebilirler**.

Sulh istemine ilişkin başvuru, işlemeye başlamış olan dava açma süresini durdurur. Başvuru sonuçlanmadan dava açılmaz. Sulh olunan konu ya da miktara ilişkin olarak dava yoluna başvurulamaz.

Sulh başvurusunun 60 gün içinde sonuçlandırılması zorunludur, aksi halde istek reddedilmiş sayılır.

Bunlar da dava açılmadan önce, yargıya başvurmadan önce uyuşmazlıkların çözümü yollarıdır. İdari davalar açısından da, böyle sulh yolları öngörülmektedir.

Sonuç olarak; **idari merci tecavüzü iki durumda** ortaya çıkabilir.

1. Zorunlu idari başvuru gereken hallerde

2. Doğrudan tam yargı davası açılması halinde (ön karar gerekli olduğu hallerde)

- Zorunlu idari başvuru kanunda öngörülmelidir. Dava açılması bir şarttır.
- Dava açma süreleri idari yargıda 60, vergi yargısında 30 gündür. Zorunlu idari başvuru, bu süreler geçmeden yapılmalıdır.
- Ancak, ayrıca idareler, itirazlar için daha kısa süre öngörmüş olabilirler (3-5 gün, 1 hafta gibi). Buna da dikkat edilmelidir (30-60 güne aldanmamak gerekir).

Örneğin 30'uncu gün dava açtık diyelim, dava açma süresi içindedir. Ancak açtığımız dava, zorunlu idari başvuru yapılmadığı yani idari merci tecavüzü olduğu gerekçesiyle reddedildiğinde ve dilekçemiz ilgili idareye gönderildiğinde, bu defa ilgili idare zorunlu idari başvuru süresini inceleyecektir. Zorunlu idari başvuru 3-5 gün, 1 hafta gibi bir süre belirlenmişse, süreyi kaçırmış olma durumuyla karşılaşırız.

Üst makam yoksa işlemi yapmış olan makama başvurulduğunda bu durumlarla daha sık karşılaşılır, üst makama başvurulduğunda ise daha olumlu sonuç verebilir.

Aslında bu durumun anayasada belirlenen hak arama özgürlüğünü kısıtladığını, idarenin koyduğu sürelerin meşru bir zemine dayanmadığını söylemek mümkündür.

- Dava açma süresi, idari başvurudan cevap alındıktan sonra başlar. Ön karardan sonra, dava açma süresi başlar.

EHLİYET (İYUK m. 14/3-c)

İYUK m. 14/3'te ehliyet sorunu ilk inceleme aşaması konuları arasındadır. Yeteneksizlik durumunda dava ilk inceleme aşamasında reddedilir.

Ehliyeti genel ve özel ehliyet olmak üzere ikiye ayırıyoruz.

- **Genel ehliyet** (idari yargı açısından pek etkinliği yok)
- **Özel ehliyet** (idari yargı açısından önemlidir) ve ayrıca
- **Sübjektif ehliyeti** (idari yargıda, menfaat ilişkisi) eklemek gerekir.

Genel ehliyet: Gerçek kişiler açısından TMK'ya göre belirlenir ve idari yargıda da geçerlidir. Davada taraf olma yeteneği diyebiliriz. Medeni haklardan **yararlanma yeteneğinin** bir parçasını oluşturur.

- **Hak ehliyeti:** Hak elde etme ve borç altına girme ehliyetidir.

Gerçek kişilerde kişilik, çocuğun tam ve sağ olarak doğduğu anda başlar ve çocuk tam ve sağ doğmak koşuluyla, ana karnına düştüğü andan itibaren medeni haklardan yararlanır.

Tüzel kişiler kurulduktan sonra kişilik kazanırlar ve medeni haklardan yararlanırlar.

- **Fiil ehliyeti:** Hukuki işlem yapabilme ehliyetidir. Dava ehliyeti fiil ehliyetinin bir unsurudur.

Gerçek kişilerde, hakları kullanma yeteneği yaş ve temyiz kudreti gibi bazı koşullara bağlanmıştır. Mümeyyiz, reşit olup kısıtlı olmayan gerçek kişilerin dava açabilme yetenekleri tamdır. Reşit olmayan kişilerin dava açma yeteneği yoktur. Mümeyyiz kişi adına dava, yasal temsilcisi tarafından açılır. Reşit kişi yerine babası, kardeşi vs dava açamaz.

Tüzel kişiler açısından fiil ehliyeti yani dava açabilme yeteneği yetkili organları eliyle kullanılır. Tüzel kişilik kalmamışsa, örneğin dernek kapatılmışsa, dernek adına dava açılmaz ama eski dernek üyesi ya da eski dernek gönüllüsü menfaat ihlali gerekçesiyle dava açabilir.

Özel ehliyet: Dava açabilme yeteneğidir. Medeni hakları **kullanma yeteneğinin** bir parçasını oluşturur. Bir davanın taraflarını oluşturanların yeteneklerini (ehliyeti), mahkeme kendiliğinden dikkate alır, taraflarca da davanın her aşamasında ileri sürülebilir. Özel ehliyeti, idari dava türlerini ele alarak inceleyebiliriz.

Tam yargı davası, hak ihlali gerekçesiyle açılır. Özel hukuk tazminat davalarına benzer, davacının hakkına yönelik eylem veya işlem olmalıdır. Kişisel hakları doğrudan **muhtel olanlar tarafından** açılır.

İptal davası, menfaat ihlali gerekçesiyle açılır. Davacı olabilme koşulu hafifletilmiştir. Sadece menfaat ihlali yeterlidir, hak ihlaline gerek yoktur. Dava açabilecek kişilerin sayısı genişlemiştir. Dava konusu yapılan işler ile davacı arasında bir ilgi varsa menfaat ilişkisi kurulabilir ve iptal davası açma ehliyetine sahip olabilir.

İPTAL DAVASI (EHLİYET AÇISINDAN)

TAM YARGI DAVASI; bir **hakkın yerine getirilmesi** ya da uğranılan zararın giderilmesi içindir ve tazminat davası (aynen tazmin veya para ile tazmin) şeklinde kendini göstermektedir. Kişisel hakları doğrudan **muhtel olanlar tarafından** açılır.

Tam yargı davasının kapsamına idari işlemler, idari eylemler ve idari sözleşmelerden doğan hak ihlali ile ilgili davalar girer.

Tam yargı davası açabilmek için bir kişisel hakkın doğrudan ihlal edilmiş olması gerekir. Bu dava ile elde edilen sonuçtan, yalnız davanın tarafları yararlanır.

İPTAL DAVASI; **menfaat ihlali gerekçesiyle** açılır. Bu davayı açabilmek için sadece **menfaat ilişkisi yeterlidir, hak ihlaline gerek yoktur**. Böylece iptal davası açabilecek olanların sayısı oldukça artmıştır.

İptal davası, herhangi bir idarenin yaptığı bir işleme karşı **genel bir başvuru yoludur**. Dava açılabilir diye **ayrıca bir düzenlemeye gerek yoktur**. İptal davası açma imkânı, açıkça yasaklanmadığı sürece vardır. Çeşitli düzenlemelerle (örneğin işlemin kesin olduğunun belirtilmesi gibi) bu imkân engellenemez. Özel bir dayanak gerekmez, özel olarak öngörülmesi gerekmez, menfaat ihlali yeterlidir.

İptal davası, idari işlemler hakkında yetki, şekil, sebep, konu ve maksat yönlerinden biri ile hukuka aykırı olduklarından dolayı iptalleri için, **menfaatleri ihlal edilenler tarafından** açılan davalardır.

Zorunlu idari başvuru yolu varsa, iptal davasından önce bu yol kullanılmalıdır. Bunun **dışında hiçbir düzenleme, idareye başvuru zorunluluğu getiremez ve iptal davası açma imkânını kaldırmaz**. Çünkü genel bir başvuru yoludur.

İptal davası özellikleri:

- İdarenin hukuka uygunluğunu sağlayan yollardan biridir.
- Ancak hukuka aykırılık durumunda açılabilir (işlemin yetki, şekil, sebep, konu ve maksat unsurlarında hukuka aykırılık durumunda).
- İdari kararın tümünün ya da bir kısmının iptal edilmesini sağlar.
- Açılabilmesi için hak ihlaline gerek yoktur, menfaatin ihlal edilmiş olması yeterlidir.
- İdarenin işlemlerinden yürütülmesi gerekli ve tek yanlı olanlar dava konusu olabilir, görüş belirten işlemler, idari sözleşmeler, idari yargı kararları dava konusu olmazlar. Yalnız etkili idari kararlar dava konusu olabilir.
- İptal kararından yalnız davacı değil, herkes yararlanır.
- Kamu düzeni ile ilgilidir. Dava açabilme yolu kanun ile de kapatılamaz.

Hem dava konusu hem de dava açma hakkı yönünden kapsam olarak genişleme gösteren bir dava çeşididir. Dava açabilmek için menfaat ihlali yeterli sayılmaktadır.

Menfaat ihlali demek ne kadar doğru? Menfaat ihlali; bu davayı açmak için özel ehliyet kuralıdır.

- Kişisel, güncel ve meşru ilgi kurulduktan sonra işin esasına girilir ve işlemin hukuka aykırılığı araştırılır. Esasın denetiminde konu menfaatin ihlali değil, işlemin hukuka aykırı olup olmadığıdır.
- Kişisel, güncel ve meşru ilgi kurulduktan sonra menfaat ihlali var mı diye araştırılmaz, çünkü artık ilgi kurulmuştur. Bundan sonra esasa girilir.
- Menfaat ilişkisi, **esasa ilişkin bir kural değildir**. Menfaat ilişkisi, **dava açabilme şartlarından biridir**, yalnızca dava açıp açamayacağı ile ilgili bir değerlendirmedir. İşin esasından önceki **ön koşuldur**.
- **Menfaat**, bir hak derecesine varmayan ve davacı ile dava unsuru işlem arasındaki ilgidir. Bazı işlemler vardır ki birilerinin hakkını ihlal etmez, hakkı ile ilgili değildir ya da çok az kişinin hakkı ile ilgilidir, ama iptal davası açma imkânına sahip olanlar çok daha fazla sayıda olabilir. Kişiler henüz hakları ile ilgili bir işlem olmadan da dava açabilir, çünkü menfaat ihlali yeterlidir.
- **Menfaat ihlalinin aranıyor olması**, iptal davasını özgün bir dava haline getirir ve bu özgünlük de idarenin bütün işlemlerinin yargısal denetime tabi tutulabilmesine olanak sağlar.

- Menfaat ilişkisi, bu davanın temel özelliğidir. Bunu artırmak (hak ihlaline dönüştürmek) ya da azaltmak mümkün değildir.

İYUK m. 2'de 1994'te **4001 sayılı kanun ile yapılan değişikliğe göre**; çevre, tarihi ve kültürel korunması, imar uygulamaları gibi kamu yararını yakından ilgilendiren hususlar hariç olmak üzere, **kişisel hakları ihlal edilenler tarafından** açılan davalardır. Kamu yararını yakından ilgilendiren hususlar için hemen herkes iptal davası açabilecektir. AYM bu değişikliği iptal etmiştir, bir süre sonra da (2000) tekrar **menfaatleri ihlal edilenler** kavramına dönmüştür.

İptal davası açısından, davacıda bulunması gereken ve iptal davasına özgü olan koşul, menfaat koşuludur.

Kişisel, güncel ve meşru ilgi nasıl belirlenebilir?

Bununla ilgili olarak **dar – geniş yorumlamayı** ele alırız.

- Menfaat ilişkisinin dar yorumlanması, dava açma hakkını kısıtlar, geniş yorumlanması ise geniş kitlelere dava açma imkânı sağlar.
- İptal davaları objektif nitelikli (hukuka uygunluk) davalardır. Dava açmak için gerekli sübjektif ehliyet; menfaat ihlali koşulunun olayın niteliği ve davacının durumu değerlendirilerek belirlenir.
- Kişisel, güncel ve meşru ilgi dava açılabilmesi ile ilgilidir, işlemin içeriği ile ilgili değildir.
- Menfaat ihlali açısından salt vatandaş olmak yeterli değildir, **ilginin kişiselleşmesi gerekir**. Herkes bu davayı açamaz, işlemle kişisel, güncel ve meşru ilgisi olanlar açabilir.

Örneğin, CB T. Özal'ın mezar yerinin belirlenmesine ilişkin BK kararına karşı dava açılmış. Dava açanın **menfaat ilgisi** olmadığından ve kişisel **menfaati ihlal** edilmediğinden reddine karar verilmiş. Karşı oy da kullanılmış ve **karşı oya göre**;

✓ *Amaç idari faaliyetlerin hukuka uygunluk denetiminin yapılabilmesi, hukukun üstünlüğünün sağlanması olduğuna göre, menfaat kavramı geniş yorumlanmalıdır. Ama geniş yorumlama, herkesin her türlü işlem için dava açabileceği anlamına gelmez. Ancak, her birey açısından, herkesi ilgilendiren kamusal işlemlerin olduğunun da kabulü gerekir.*

Buradaki işin esası değil, ehliyet tartışılıyor, ön koşullarla ilgili bir tartışma yapılıyor, **ciddi ve makul ilgi sorgulanıyor**. Karşı oy sahibi, kamusal işlerle ilgili olarak, bu ilginin olduğunu dile getiriyor.

Örneğin özelleştirmelerde, her vatandaşın ilgisi olduğu kabul edilir. Örneğin termik santral ile ilgili olarak, o yörede oturanların ilgisi olduğu kabul edilir.

Günümüzde herkesin sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır. Böyle kabul etmişken, çevre ile ilgili olan işlemlerde nasıl menfaat ihlali yoktur diyebiliriz.

Demek ki, bu menfaat ilişkisi açısından kullanabileceğimiz somut, net kriterler yok. Danıştay da bir dönem olumsuz, bir dönem olumlu kararlar vermiştir. Bu yüzden kişisel, güncel ve meşru ilgi gibi kavramlar açıklanmaya muhtaç belirsiz kavramlardır.

Dava açma hakkının kötüye kullanıldığı tespit edilebilirse, menfaat ihlalinin veya ilgisinin olmadığı şeklinde yorumlama yapılabilir.

15. HAFTA 25. 12. 2017

Menfaat ihlali nedir?

Menfaat; dava konusu işlemle davacı arasındaki **kişisel, güncel ve meşru bir ilişkidir**.

İptal davası, özel bir davadır. İdarenin hukuka uygunluğunu sağlamaya yöneliktir, hukuk devleti ilkesini sağlamaya yöneliktir.

Menfaat ihlali bu davanın açılması için yeterlidir. Bu durum, kişileri ilgilendiren işlemlere karşı dava açmayı kolaylaştırıyor. Ama klasik görüşe göre, **ortalama bir yol** izlenmiştir. İptal davaları açısından hak ihlalinin geniş fakat herkesin dava açmasına imkân tanımayan bir ölçüt kabul edilmiştir.

Aslında menfaat ihlali koşulunun da aranmamasını düşünen görüşlere karşı, bu yaklaşımın yani idarenin yargı yolu ile denetiminin tüm bireylere yayılması anlayışının, idari işlemlerle ilgisi bulunmayan kişilerin rastgele dava açmaları sonucunu doğuracağı iddia edilmektedir. Bunun da **idarenin işleyişini olumsuz**

etkileyeceği belirtilmektedir. Kanaatimizce bunlar doğru düşünceler değildir. İdarenin işleyişini nasıl olumsuz etkileyecek, bu kabul edilebilir ve gerçekçi değildir.

Menfaat ilişkisinin belirlenmesi, kimlerin dava açabileceğini belirlemek açısından önemlidir. Bunu yapacak olan yargı yeridir. Bu çerçevede kişisel, güncel ve meşru ilgiyi ele alıp değerlendirme yapılır. İdari yargı yerinin bu menfaat ilişkisini dar veya geniş yorumlaması, dava açabilecek kişi sayısını etkiler.

Geniş yorumlamanın sınırı, davanın ciddiyetini sağlamaktır.

Menfaat ilişkisini değerlendirirken bir takım **menfaat kümeleri** örnekleri üzerinden Danıştay'ın nasıl yorum yaptığına bakmak gerekir.

- Dernek, sendika, meslek kuruluşları gibi örgütler konusunda, Danıştay dar yorumlama eğilimindedir. Danıştay kararlarına göre, bu kuruluşların, kanunda açık bir hüküm yoksa üyelerin menfaatini korumak için dava açma yetkileri yoktur.
- Danıştay, **derneğin** açtığı davaları ehliyet yönünden reddetmektedir. **Sonraları geniş yorumlama benimsenmiştir.**
- **Sendikaları** düzenleyen kanunlarda dava açma konusunda bazı özel hükümler mevcuttur. Kanun koyucu zaten menfaat ilişkisini öngörmüştür.
- Danıştay, **meslek kuruluşlarına (örneğin TBB)** dava açma yetkisi tanımamaktadır. **Sonraları geniş yorumlama benimsenmiştir.**

Ülkemizde uygulanan sisteme göre, iptal davası açabilme olanağı ne herkese, ne de yalnız hakkı ihlal edilenlere tanınmıştır. Bu alanda ortalama bir yol tutularak bir kimsenin, iptalini istediği karar ile bir ilişkisinin bulunması yeterli sayılmıştır. Hakkı ya da menfaati ihlal edilmemiş olanlar bu davayı açamaz.

Danıştay menfaat ihlalinin geniş yorumlama eğilimindedir. Ama Danıştay içtihatlarına göre, dava açmaya imkân veren menfaat ihlallerinin neler olduğunu saptamak güçtür, değişken kararları olmuştur.

- Danıştay önceleri dar yorum yaparak davaları reddetmiştir. Örneğin kiracının oturduğu evin kamulaştırılmasına ilişkin karara karşı dava açmada menfaati bulunmadığına karar vermiştir. Daha sonraları ise, **kiracı olma** menfaat ihlali için yeterli sayılmıştır.
- Menfaat ihlalinin saptanmasında kullanılan ölçütlerden biri de **bir mahalle ya da köy halkından olmaktır.** Örneğin belediye sınırları içindeki bir imar kararına karşı o yerde yaşıyor olmak ölçütü menfaat ilgisi olduğu yönünde değerlendirilmiştir.
- Bir başka ölçüt olarak belde ile ilgili işlemlerde **belde sakini olmak** kullanılmıştır. Danıştay önceleri bu ölçütü kabul etmiyordu, içtihatlarında değişme olmuş ve kullanılmaya başlanmıştır.
- Bir başka ölçüt **vergi yükümlüsü olmaktır.** Danıştay'ın bu ölçütü kabul etmediği yönünde kararları mevcuttur. Ancak günümüzde bu ölçütü kullanmaya başlamıştır.

Menfaat ilişkisi açısından kullanabileceğimiz somut, net ölçütler yoktur. Danıştay da bir dönem olumsuz, bir dönem olumlu kararlar vermiştir.

Maddi veya manevi menfaat: İptal davasının açılması için menfaatin mutlaka maddi olması gerekmez, manevi de olabilir. Ciddi ve makul olmak şartıyla, manevi bir ilgi ve menfaatin ihlal edilmiş olması yeterli sayılmaktadır.

Meşru menfaat: Menfaatin meşru sayılabilmesi için hukuksal bir durumdan çıkması veya böyle bir duruma dayanması gerekir.

Kişisel menfaat: Bir kimse kendi menfaatini etkilemeyen işlemlere karşı dava açamaz. Danıştay kararlarında yer alan “doğrudan menfaati ihlal edilenler” gibi ifadeler, menfaatin kişisel olması gerektiğini gösterir. Kişisel bir menfaatin olması demek, genel bir menfaatin olmaması yani işlemin doğrudan davacıyı ilgilendirmesi demektir.

Örneğin İÜ'de CB'na Onursal Doktorluk unvanı verilmesine karşı açılan dava, ihlal edilen menfaatin **meşru** ve **kişisel olması gerektiği**, salt **vatandaş olmak nedeniyle** iptal davası açma hakkı **tanınmadığı** gerekçesiyle ehliyet yönünden reddedilmiştir.

Örneğin Nazım Hikmet'in vatandaşlığı kaybetmesi üzerine, eşinin açtığı dava, menfaat ilişkisinin kişisel, güncel ve meşru olması gerektiği ve eşin **doğrudan değil, dolaylı ilgili olduğu gerekçesiyle** reddedilmiştir. Ancak, yıllar sonra Danıştay bu kararından dönmüştür.

Örneğin atama ile ilgili işlemlerde, atanamayan kişilerin doğrudan dava açma hakları vardır, burada menfaat ihlalinin aramaya gerek yoktur. Çünkü burada menfaatten önce hak ihlali ile ilgili durumlar söz konusudur. Menfaat ilgisi kurmaya gerek yoktur. Hak ihlaline dayanarak dava açılabilir.

Örneğin Danıştay, yakınında başka bir eczane açılması durumunda, eski eczacının ekonomik durumu itibariyle etkilendiği için dava açmasını kabul etmiştir.

Düzenleyici işlemler olduğunda; bu işlem henüz uygulanmadan işlemin kapsamına giren kişilerin dava açması mümkündür. İşlem uygulanmamıştır, ama uygulandığında kişiyi etkileyecektir. Bu durum, işlem ile kişi arasında kişisel, güncel ve meşru bir ilginin olduğunu gösterir.

Güncellik koşulunun zamanı: Kural olarak, menfaatin dava açıldığı ya da dava karara bağlanırken bulunması gerekir. Kural olarak, ilerde doğacak bir menfaat için iptal davası açılmaz. Danıştay'a göre menfaatin dava süresince devam etmesi yani dava karara bağlandığı anda olması gerekir. Bu yönde çeşitli kararları vardır.

Danıştay daha sonra içtihatlarında değişme yapmıştır. Dava karara bağlandığı anda, **davacının statüsü değişse bile**, örneğin emekli olsa bile, **menfaat ilişkisinin varlığını kabul etmiştir**.

Sonuç olarak davanın sonuçlandırılması aşamasında, bunun aranmaması gerekiyor. Dava açıldığı anda olması yeterli olmalıdır.

Tüzel kişiler açısından; dava açma ehliyetini tespit etmek için bazen tüzüklerinde olmasını yeterli saymıştır, bazen de tüzüklerinde yazmamasını gerekçe göstererek reddetmiştir.

Bu yol bizce uygun bir yol değildir. Menfaat ilişkisini hâkim nesnel olarak belirler, ilgisi olup olmadığını tespit eder. Tüzüğe bakmak anlamlı değildir, tüzükte yazmasa ne olur, zaten hâkim somut olayı inceleyerek menfaat ilgisi olup olmadığına nesnel olarak karar verecektir.

Dar yorumlamak gerçekçi değildir, iyi bir hukukçuluk değildir.

İDARİ DAVAYA KONU OLACAK KESİN VE YÜRÜTÜLMESİ GEREKEN BİR İŞLEM OLUP OLMADIĞI (İYUK m. 14/3-d)

Bu konu, idari işlemin özelliklerinden olan **icrailik** ile ilgilidir. Hukuksal duruma etkisi ile ilgilidir, değiştiriyor mu, kaldırıyor mu diye incelenir.

İşlemin kesin olması

İdari sürecin tamamlanarak işlemin ortaya çıkmasıdır. İşlemin yapım süreci sona ermiş, işlem ortaya çıkmış ve ilgilisi üzerinde etki doğurmuştur. Yani işlem artık kesin olarak vardır.

İşlemin yürütülebilir olması (etkili işlem)

Yürütülmesi gereken bir işlem derken **etkili işlemleri** ifade etmiş oluyoruz. Bir işlemin iptal davasına konu olabilmesi için, idari bir işlemin olması yeterli değildir. Bu işlemin aynı zamanda, **etkili olması**, icrai olması yani yürütülmesi gereken bir işlem olması gerekir.

Burada söz konusu olan **hukuksal etkidir**. Kararın etkili olması, ilgilinin **hukuksal durumunda değişiklik** yapmasıdır. Bu güce sahip olmayan kararlar, iptal davasına konu olmazlar.

Görüş belirten kararlar, danışma kararları, hazırlık çalışmaları, uygulama ile ilgili kararlar etkisiz kararlardır ve iptal davasına konu olmazlar. İdarenin içyapısı ve işleyişi ile ilgili kararlar da etkisiz kararlardır ve iptal davasına konu olmazlar. Ancak, mevcut hukuk düzeninde bir değişiklik yapmaları halinde iptal davası açılabilmektedir, çünkü kamu görevlileri veya yönetenleri etkilemektedir.